

Peipsi Alamvesikonna Kalurite Liit

Peipsi kalanduse arengukava

2005 – 2009

Kasepää november 2004.a.

Olnud jaanilaupäev. Küla rahvas olnud kõik töid lõpetamas. Ainult ühe talu tüdruk, kelle nimi olnud Peipsi, äestanud alles hobusega põllul. Peremees talitanud õues muud ning korraga näeb, et kuskil silmapiiril kerkib veest välja mees ja läheneb just otse tema suunas, mehe järel must härg ja härja taga vesi, suure kohinaga. Mees hüüdnud kogu külale: "Põgenege, põgenege, järv tuleb!". Küla rahvas võtnud varandused, mis said ja hakkasid põgenema, järv nende kannul. Kuid tüdruk, kes äestas põllul valge hobusega, ei kuulnud hüüdu ning järv kattis ta oma vahutavate voogudega.

Ja sellest ajast peale hakatigi hüüdma järve tüdruku nime järgi Peipsiks.

Sisukord	
Sissejuhatus.....	4
TAUST.....	5
1. Peipsi järve üldiseloostus.....	5
1.1. Üldandmeid.....	5
1.2. Ökoloogiline seisund.....	7
1.2.1. Veekvaliteet.....	8
1.2.2. Järeldused.....	9
2. Peipsi järve kalastik.....	10
3. Kalanduse ajalooline areng Peipsi järvel.....	13
3.1. Kalanduslike uurimistöde ajalugu.....	13
3.2. Sõjajärgne alandus.....	14
3.3. Kalandus aastail 1950 - 1985.....	15
3.4. Kalanduse korraldus aastail 1986 - 1998.....	16
3.5. Kalapüük aastail 1935 - 1998.....	19
OLEMASOLEV OLUKORD.....	21
4. Peipsi järve kalandus.....	21
4.1. Kutselise, piiratud ja harrastuspüügi korraldus.....	21
4.2. Kalapüük.....	28
4.2.1. Kalapüügikvoodid ja saagid.....	28
4.2.2. Kalasaagi rahaline väärtus 2000 - 2003.....	31
4.3. Kalanduslikud investeeringud.....	32
5. Peipsi järve kalanduse sotsiaalmajanduslik tähtsus.....	35
6. Peipsi kalanduse SWOT analüüs.....	37
7. Kalapüügiga seotud ja alternatiivtegevused Peipsi piirkonnas.....	38
8. Eesti ja Euroopa Liidu keskkonna seadusandluse mõju kalapüügile Peipsil.....	42
EDASPIDISED VÕIMALUSED.....	46
9. Töenduslike kalaliikide prognoosid aastateks 2005 -2010.....	46
10. Püügikorraldus 2005 -2010.....	46
10.1. Tööhõive kalapüügil.....	47
10.2. Rahvuslikele püügikvootidele üleminek.....	47
11. Kalasaagi rahaline väärtus ja investeeringute vajadus.....	48
12. Kalavarude kaitse ja taastootmine.....	50
13. Riigi ja omavalitsuste osa kalanduse ning kalandusega seotud tegevuste arendamisel Peipsi piirkonnas.....	52
13.1. Projekt "VIA Hanseatica".....	52
KOKKUVÕTE.....	55
14. Ettepanekud kalanduse korraldamiseks Peipsi piirkonnas.....	55
PEIPSI KALANDUSE ARENGUVISIOON AASTAL 2010.....	57

Sissejuhatus

Kalandus on läbi aegade olnud Peipsi piirkonna elanikkonna tegevusalaks, elatusallikaks ja elulaadi osaks.

Kalavaru on loodusressurss, mille seisundile avaldavad mõju looduslikud tingimused, kuid ka inimtegevus. Heaperemeheliku ja teadliku kasutamise korral on kalavaru ennast taastav.

Eesti Vabariigi algaastail seoses võimalusega moodustada erineva ettevõtlusvormiga püügifirmasid suurenes oluliselt kalurite arv ja surve kalavarule.

Rannaelanikki tahab oma põlise elulaadi osa – kalapüügiga tegeleda praegu ja tulevikus.

Tänapäeval vajab kalavaru reguleeritud ja teadlikku kasutamist, et säilitada ajalooline tegevusala elujõulisena ning säilitada ajalooline elulaad Peipsi piirkonnas.

Arengukava analüüsib kalanduse kui majandusharu praegust olukorda ning alternatiivseid tegevusvaldkond, mis on otseselt või kaudselt seotud Peipsi kalandusega.

Eeltoodust lähtuvalt on toodud ettepanekud edaspidiseks kalanduse korraldamiseks järgnevas viieks aastaks.

Arengukavas käsitletakse Peipsi, Pihkva ja Lämmijärve probleeme ühtse tervikuna.

Arengukava valmis Peipsi Alamvesikonna Kalurite Liidu projekti "Peipsi kalandus – täna ja tulevikus" ühe osana. Projekti finantseeris Keskkonnainvesteeringute Keskuse 2003.a. kalanduse programm. Seminaride korraldamist ja andmete kogumist Jõgeva maakonnas finantseeris KIK 2003.a. Jõgevamaa maakondlik programm.

Arengukava koostamise töögrupis osalesid Peipsi Alamvesikonna Liidu juhatuse esimees Urmas Pirk, TÜ Mereinstituudi teadur Väino Vaino, EPÜ Keskkonnakaitse Instituudi maastikukaitse ja -hoolduse eriala üliõpilane Jelena Sumnikova, Jõgevamaa Keskkonnateenistuse kalanduse spetsialist Ene Ilves ning maavarade ja põhjavee spetsialist Marju Markina ja Peipsi Piirkonna Arenduskoja projektijuht Triin Pärsim jt.

Arengukava koostajad tänavad abi eest Ida-Virumaa, Jõgevamaa, Põlvamaa ja Tartumaa keskkonnateenistusi, Keskkonnaministeeriumi kalavarude osakonda, Peipsi äärsete omavalitsuste juhte ning kalurifirmasid osutatud abi eest algandmete kogumisel ning Peipsi Piirkonna Arenduskoda arengukava vormistamisel osutatud abi eest.

TAUST

1. Peipsi järve üldiseloostus

1.1. Üldandmeid

Peipsi areng algas mandrijää taandumisega järvenõo lõunaosast põhja suunas. Sellel ajal tekkis mitu Pihkva ja Peipsi jääpaisjärve, suurim oli põhja pool Balti jääpaisjärvega ühenduses olnud IV Peipsi paisjärv (ka Ürg-Peipsi), selle suurenedes tekkis edaspidi Suur Peipsi, mis vähenes nüüdse Peipsi suuruseks umbes 7000 – 5000 aastat tagasi. Peipsi põhjaosas maapind kerkib. Selle tagajärjel valgub järve vesi nüüdisajal lõunasse.

Ürikuis on Tsuudi järve mainitud 13. saj., Peipsi nime on esimest korda 1400 (Peybas); järgmisi maininguid: 1433 Peupes, 1449 ja 1475 Peibas, 1502 Peybasz, 1503 Beybase, 1509 Pebesse, 1585 Beips, 1684 Peipus.

Peipsi järv asub Ida-Euroopa lauskmaa loodeosas Peipsi nõos Eesti ja Venemaa piiril. Pindalalt (3555 km²) on Euroopas 4. ja maailmas 53. kohal. Järv on põhja-lõuna-suunaline ning liigestub kaheks suureks järveks- põhjas Suurjärv ja lõunas Pihkva järv ning neid ühendavaks väinalaadseks Lämmijärveks. Rannajoon on enamasti sirge. Liigestunud on idarannikul paiknev rohete neemede ja lahekestega Remda poolsaar. Omanäoline on Pihkva järve loodeossa suubuv Värska orglaht. Saari on järves 35, neist 5 on asustatud. Peale saarte on Velikaja jõe suudmes ca 40 deltasaaarekest. Vesikond koos Peipsiga 47800 km² jaotub Venemaa (27917 km²), Eesti (16323 km²) ja Läti (3560 km²) vahel. Ligi 57 % valgalast moodustab Velikaja ja 22% Emajõe jõgikond. Arvestamata Velikaja ja Emajõe suudmeharusid suubub Peipsisse 237 jõge, oja ja kraavi. Eestis suubub Peipsisse 41 vooluveekogu. Järvest voolab välja ainult rohkeveeline Narva jõgi. Hüdrograafiliselt moodustavad Peipsi valgala ja Narva jõe jõgikond suure Peipsi järve ja Narva jõe vesikonna (56200 km²).

Suurjärve (eriti selle põhjaosa) põhi on valdavalt liivane; Lämmi ja Pihkva järve põhja katab peamiselt järvemuda, ida- ja lõunaranna lähedal turbamuda. Veetase kõigub 28,72 m-st (7.XI 1964) 31,76m-ni (12.V 1924), järve ekstreempindalaks on arvestatud vastavalt 3474 ja 4328 km². Suuri üleujutusi on Emajõe suudmealal (Varnja ja Meerapalu vahel, 200 km²), Remda poolsaarel, Pihkva järve edela- ja Lämmijärve läänerannikul ning Suurjärve põhjarannikul Remniku ja Vasknarva vahel. Kõrge veeseis kestab aprillist juunini ja novembrist detsembrini, madal veeseis jaanuarist märtsini ja augustist oktoobrini. Peipsi saab vett jõgedest ja ojadest keskmiselt 9,3 km³ ning sademeist umbes 2 km³ aastas. Veekaost moodustab äravool 85,3% ja auramine 14,7%. Vesi vahetub ligikaudu 2 aasta jooksul. Tugev tuul tekitab järske ja lühikesi laineid (kõrgus tavaliselt alla 1,5 m, üliharva kuni 2,8 m). Hoovusi põhjustab peamiselt tuul. Neid on märgata on eriti Lämmijärves. Vee temperatuur on suvel pinnakihi ranna lähedal kuni + 28, avajärvel kuni +22 kraadi C. Temperatuuri ja hapniku kihistus on nõrgad. Hapnikuolud on aasta ringi olnud head, kuigi viimastel aastatel on halvenemise tendentse.

Jääkate püsib harilikult detsembrist kuni aprilli lõpuni. Jää paksus on 50 –60 cm.

Suurjärv on rohketoiteline (loodeosa kesktoiteline).

Lämmi- ja Pihkva järv on liigtoitelised. Ülemäära sisaldub järves biogeenseid ühendeid. Kõige rohkem reostavad Peipsit Pihkva linn ning Rannapungerja jõe kaudu "Estonia" kaevandus.

Peipsi elustik on väga liigirohke: suurtaimi on 66 liiki, vetikaid üle 900 taksoni, zooplanktereid vähemalt 160 taksoni, soo- ja veelinde üle 100 liigi (sh. pesitsejaid ligi 40). Rohke planktoni ja põhjaloomastiku tõttu on järv kalarohke.

Peipsi on tähtis kui Põhja-Eesti ja Tallinna tuleviku veevaru.

Peipsi liivarikkal põhjarannikul asub rohkesti puhkekohti (tuntumad suvituskohad Rannapungerja, Kauksi ja Uusküla). Kallastel paljandub kuni 11 m kõrguselt devoni liivakivi.

Läbi aegade on Peipsi kui piiriveekogu olnud tähtis poliitiliselt ja sõjaliselt (jäälahing, vabadussõda, II maailmasõjas 1941 ja 1944.a. operatsioonid jne).

Peipsi on olnud Muinas-Eesti ja Novgorodimaa, Vana-Liivimaa ja Venemaa, Rootsi ja Poola valduste ning Venemaa, Eesti ja NSV Liidu looduspiir. Nüüdisajal kulgeb Peipsil 125 km Eesti ja Venemaa riigipiiri. Peipsi rannajoonest on 175 km Eestis, 2 km Leningradi oblastis ja ülejäänud 343 km Pihkva oblastis.

Tabel nr 1. Üldandmeid

Näitaja	Kokku	Suur- järv	Lämmi- järv	Pihkva järv
Pindala (km ²) kokku	3555	2611	236	708
Pindala (km ²) Eestis	1529,1	1386,6	118	25
Saarte arv	35	8	12	15
Saarte pindala (km ²)	27,25	0,39	9,40	17,46
Pikkus km	152	81	30	41
Laius km		47	1,8-8,0	20
Suurim sügavus m		12,9	15,3	5,3
Keskmine sügavus m	7,1	8,3	2,5	3,8
Rannajoon km kokku	520	260	79	181
sh Eestis km	175	126	33	16
Üleujutusala km ²	753	292	185	276
Veehulk km ³	25.07	21,79	0,60	2,68

Tabel nr 2 Rannajoone jaotus Eesti poolel maakondade kaupa

Maakond	Rannajoone pikkus km-tes	% Eesti poole rannajoone pikkusest
Ida- Virumaa	49	27,9
Jõgevamaa	24	13,7
Põlvamaa	30	17,3
Tartumaa	72	41,1
Kokku:	175	100

Allikas: Andu Kangur, Väino Väino 2004.a.

1.2. Ökoloogiline seisund

Eesti rohketoiteliste järvede jaoks välja töötatud kriteeriumide alusel on Peipsi vee kvaliteet pH järgi rahuldav kõigis järveosades, sulfaatide põhjal aga hea. Vee läbipaistvuse järgi on Peipsi Suurjärve seisund hea ja rahuldava piiril, teistes järveosades aga rahuldav. Üldfosfori sisalduse põhjal võib Peipsi Suurjärve ja Lämmijärve vee kvaliteeti hinnata heaks, Pihkva järve veekvaliteeti aga rahuldavaks. Suurem osa fosfori koormusest saabub Venemaalt. Üldlämmastiku ja orgaanilise aine sisalduse alusel on Peipsi Suurjärve seisund hea, teistel rahuldav. Klorofüll *a* keskväärtuse (mediaani) alusel langeb Peipsi seisund alates 1996. aastast rahuldavasse klassi. Õigem oleks siiski järveosade vee kvaliteeti hinnata klorofüll *a* sisalduse geomeetrilise keskmise põhjal.

Euroopa Liidu veepoliitika raamdirektiiv (Directive, 2000/60/EC) eeldab samuti suurema hulga bioloogiliste näitajate kasutamist järve seisundi hindamisel.

Peipsi seisundi analüüs keemiliste ja bioloogiliste näitajate põhjal toob esile paradoksi – vee toitesoolade sisalduse langus ei ole toonud kaasa järve elustiku seisundi paranemist. Klorofüll *a* sisaldus, kogu fütoplanktoni biomass ja sinivetikate osa selles on suurenenud. Just viimastel aastatel on Peipsis olnud sinivetikate tugevad ja hilissügiseni kestvad õitsengud vaatamata vee biogeenide sisalduse langusele. Elustikus ilmneb vastuseis keskkonnamuutustele reageerimisel. Muutused Peipsi ökosüsteemis näitavad, et üksnes biogeenide sissekande vähenemine valgalalt ei peata järve eutrofeerumist. Väliskoormuse vähenemist kompenseerib sisekoormus – toitainete vabanemine setetest. Suures madalas tuulte poolt segatud ja suhteliselt aeglase veevahetusega Peipsi järves, kus veemass on pidevas kontaktis settega, võib ökoloogilise seisundi kujunemisel olla oluline osa toitainete, eelkõige fosfori vabanemisel settest. Teatud troofsustaseme piirides võivad järve aineringe sisemised mehhanismid kompenseerida väliskoormuse muutusi.

Järve suure sisemise inertsi tõttu on tema seisundi paranemist väga raske saavutada.

Allikas: Peipsi järve ökoloogilise seisundi muutused 1992-2001. Eesti Keskkonnaseire 2001.

1.2.1. Veekvaliteet

Peipsi järve keskkonnaseisundit iseloomustab troofsustase järve eri osades ja pikaajalised muutused taimetoitainete sisalduses ning järve elustikus.

Üldfosfori, üldlämmastiku ja klorofüll *a* sisalduse järgi on Suur-Peipsi eutroofne (rohketoiteline), Pihkva järv hüpereutroofne (ülirohketoiteline) ja Lämmijärv nende vahepealne.

Üldlämmastiku (NTOT), nitritiooni (NO₂-), ammooniumiooni (NH₄+), üldfosfori (PTOT), räni (Si), ortofosfaatiooni (PO₄²⁻), klorofüll *a*, dikromaatse hapnikutarbe (KHT_{Cr}) ja permanganaatse hapnikutarbe (KHTMn) kontsentratsioonid vähenevad lõunast põhja suunas. Põhjuseks on peamiselt suurlinnade reostus, mida kannab järve Velikaja jõgi

Jõgede kaudu järve jõudvast üldisest reostuskoormusest langeb 80% kahe suurema sissevoolu, Velikaja ja Emajõe arvele, neile järgnevad (alaneva tähtsuse järgi) Võhandu jõgi, Rannapungerja, Avijõgi, Piusa Eestis ja Želtsa ja Gdovka Venemaal. Ülejäänud väiksemate jõgedega järve kantavad reoainete kogused jäävad võrdlemisi tagasihoidlikeks ja nende mõju järve keskkonnaseisundi muutustele on tühine.

Peipsi järve summaarne aastane reostuskoormus on aastatel 1995 - 98 tehtud mudelarvutuse põhjal 20 500 tonni lämmastikku ja 910 tonni fosforit, mis annab erikoormuseks järve veepeeglile 4,7 kg N/ha ja 0,21kgP/ha. (Stålnacke, et al. 2001.)

Olulisemad reostusallikad on:

- Üldlämmastiku reostuskoormusest langeb põllumajanduse arvele Eestis 56%, Venemaal pisut üle 80%, punkt-reostusallikatest pärineb Eestis ainult 7% ja Venemaal 10% summaarsest reostuskoormusest. Ülejäänud osa lämmastikukoormusest tuleb kas looduslikelt või looduslähedastelt kooslustelt (metsad, märgalad, kasutamata põllumaad) või õhu ja

sademetega kaudu. Viimasel juhul pole tegelikku reostusallikat võimalik kindlaks teha.

- Üldfosfori reostuskoormusest pärineb punktallikatest Eestis 30% ja Venemaal 20% summaarsest fosforikoormusest. Hajureostusest kantakse jõgedega Peipsisse Eestis 40% ja Venemaal umbes 70% summaarsest fosforikoormusest.

Peipsi veemajandusega tegeletakse 3 suure rahvusvahelise projekti raames, neist kahte finantseerib Euroopa Liit. Esimene neist on LIFE projekt "Virus Peipsi veemajanduse kava". Teine on sama suunitlusega, kuid käsitleb Peipsi ja Pihkva järve Venemaa poolt tulevat reostust. Kolmas on ÜRO keskkonnaprogrammi ja Ülemaailmse Keskkonnafondi (UNEP/GEF) projekt, eesmärgiks koostada kahe eelmise projekti tulemuste põhjal ühtne Peipsi järve kaitseprogramm.

1.2.2. Järeldused

- Parim viis Peipsi järve ökoloogilise seisundi kohta tervikpildi ja reostusallikate kohta andmete saamiseks on Eesti ja Venemaa ühisekspeditsioonid.
- Toitesoolade, eriti üldfosfori sisaldus, Lämmijärve ja Pihkva järve vees on viimastel aastatel suurenenud. Peipsi järve lõunapoolsete osade kiire antropogeenne eutrofeerumine on ilmne.
- Järve polaarsus põhja-lõuna suunas mitmete näitajate suhtes on suurenenud.
- Pihkva järve, mida kõige enam mõjutab Velikaja jõe kaudu tulev reostus, ja ka Lämmijärve ökoloogiline seisund on märgatavalt halvenenud (lisaks biogeenidele, orgaanilise aine ja klorofüll *a* sisalduse, fütoplanktoni biomassi ja sinivetikate osakaalu tõus, vee läbipaistvuse vähenemine).
- Madal lämmastiku ja fosfori massisuhe (enamasti 7-8) Pihkva järves ja Lämmijärves on sinivetikate arenguks soodne. Seetõttu võivad veeõitsengud lähiaastatel muutuda veelgi sagedasemaks.
- Suureneb vetikamürkide risk järve elustikule ja inimesele. Ulatuslike veeõitsengutega kaasnev kalade massiline hukkumine võib soodsate ilmaolude ja hüdroloogiliste tingimuste korral korduda.
- Peipsi seisundi kujunemisel võib olla oluline osa põhjasetetel. Järve elustik võib põhjustada bioloogilist eutrofeerumist, kuna sinivetikarakkudes kanduvad biogeenid settest veekihti. 2003.a. talvised uuringud näitasid anaeroobseid tingimusi Lämmijärve ja Suurjärve lõunaosas põhjalähedases veekihis, mis tingisid fosforiühendite vabanemise settest vette.

Kalateadlaste hinnangul näib järv olevat "kuldnes keskeas", ent viimased kümnendid on avastanud ta näos üsna sügavaid vanaduskortse. Põhjuseks on pikaajaline inimõju. Ollakse seisukohal, et kui reostamine ei vähene ja eutrofeerumisprotsess jätkub endise tempoga, on tagajärjeks mitmete väärtuslike kalaliikide (siig, räabis jt) arvukuse vähenemine või hoopis nende kadumine.

Allikas: Seiremonitor: Siseveekogude seire. Peipsi järve elustiku seire 2002.a.

2. Peipsi järve kalastik

Peipsi järves ja tema sissevooludel elavad üks sõõrsuuliik (ojasilm) ja 33 kalaliiki, millele lisandub ilmselt ajutine kalaliik – Peipsisse asustatud sasaan (karpkala), kes Ervin Pihu ja Andu Kanguri andmeil näib küll vahetevahel järves kudevat, kuid tõenäoliselt ei anna püsivat järelkasvu

Võrreldes teiste Eesti veekogudega kasvavad haug ja latikas Peipsis väga kiiresti. Tindi, särje, roosärje, nuru, lutsu ja ahvena kasvutempo ületab siin mõnevõrra Eesti keskmise. Räabis, siig, teib, tõugjas, viidikas, vimb ja koha kasvavad Peipsis enam-vähem rahuldavalt. Harjuse, säina ja kiisa kasvukiirus jätab seniseil andmeil soovida.

Tint, särg, kiisk ja arvatavasti veel mõned paikse eluviisiga kalaliigid kasvavad Pihkva järves pisut kiiremini kui Peipsis. Ilmselt on põhjuseks Pihkva järve pisut paremad toitumistingimused ja pikem vegetatsiooniaeg.

Kalade seni teada olev piirvanus Peipsis varieerub liigiti 5 ja 18 aasta vahel. Ootuspäraselt on väikeste mõõtmetega aeglasekasvulised kalaliigid lühema elueaga, kui suured kiiresti kasvavad kalaliigid. Praeguseil andmeil ulatub tindi eluiga Peipsis 5 aastani, räabisel ja harjusel kuni 6, viidikal kuni 7, teivil, vimmal ja kiisal kuni 8, roosärjel kuni 9, lutsul kuni 10, siial ja säinal kuni 11, haugil, tõugjal ja ahvenal kuni 12, särjel ja nurul kuni 13, kohal kuni 15 ja latikal kuni 18 aastat.

Suurimaks ja ilmselt ka vanimaks Peipsist püütud kalaks võib pidada 10. augustil 1935.a. tabatud 3,5 puudast (56 kg) säga, kelle suu olevat olnud nii suur, et väike laps oleks sellesse ära mahtunud. Selle kalahiiglaste vanus jäi aga kahjuks teadmata.

Tabel nr 3 Sõõrsuu- ja kalaliigid Peipsis

Jkr nr	Liigi nimetus		Tähtsus kalapüügil	
	eestikeelne	ladinakeelne	kutselisel	harrastuslikul
1.	Ojasilm	<i>Lampetra planeri</i> (Bloch)	tähtsusetu	tähtsusetu
2.	Jõeforell	<i>Salmo trutta trutta</i> m. <i>fario</i> L.	tähtsusetu	tähtsusetu

3.	Rääbis	<i>Coregonus albula</i> (L)	varem oluline, mõned aastad tagasi teisejärguline, praegu tähtsusetu	tähtsusetu
4.	Peipsi siig	<i>Coregonus lavaretus maraenoides</i> Poljakow	teisejärguline	teisejärguline
5.	Harjus	<i>Thymallus thymallus</i> (L)	kaitsealune liik püügikeeld	kaitsealune liik püügikeeld
6.	Peipsi tint	<i>Osmerus eperlanus eperlanus m. spirinchus</i> Pallas	oluline	tähtsusetu
7.	Haug	<i>Esox lucius</i> L	oluline	oluline
8.	Angerjas	<i>Anguilla anguilla</i> (L.)	väikese tähtsusega	väikese tähtsusega
9.	Sasaan ehk karpkala	<i>Cyprinus carpio</i> L.	tähtsusetu	tähtsusetu
10.	Särg	<i>Rutilus rutilus</i> (L.)	oluline	oluline
11.	Roosärg	<i>Scardinius erythrophthalmus</i> (L.)	väikese tähtsusega	väikese tähtsusega
12.	Teib	<i>Leuciscus leuciscus</i> (L.)	väikese tähtsusega	väikese tähtsusega
13.	Säinas	<i>Leuciscus idus idus</i> (L.)	väikese tähtsusega	väikese tähtsusega
14.	Turb	<i>Leuciscus cephalus cephalus</i> (L.)	väikese tähtsusega	väikese tähtsusega
15.	Tõugjas	<i>Aspius aspius</i> (L.)	kaitsealune liik püügikeeld	kaitsealune liik püügikeeld
16.	Lepamaim	<i>Phoxinus phoxinus</i> (L.)	tähtsusetu	väikese tähtsusega
17.	Mudamaim	<i>Leucaspis delineatus delineatus</i> (Heckel)	tähtsusetu	tähtsusetu
18.	Linask	<i>Tinca tinca</i> (L)	tähtsusetu	väikese tähtsusega
19.	Rünt	<i>Gobio gobio go-bio</i> (L.)	tähtsusetu	väikese tähtsusega
20.	Viidikas	<i>Alburnus alburnus</i> (L.)	väikese tähtsusega	väikese tähtsusega
21.	Latikas	<i>Abramis brama</i> (L.)	oluline	oluline
22.	Nurg	<i>Blicca bjoerkna bjoerkna</i> (L.)	teisejärguline	teisejärguline

23.	Vimb	<i>Vimba vimba vimba</i> (L.)	teisejärguline	väikese tähtsusega
24.	Koger	<i>Carassius carassius</i> (L.)	väikese tähtsusega	väikese tähtsusega
25.	Hink	<i>Cobitis taenia</i> L.	tähtsusetu	tähtsusetu
26.	Vingerjas	<i>Misgurnus fossilis</i> (L.)	tähtsusetu	tähtsusetu
27.	Trulling	<i>Noemacheilus barbatulus barbatulus</i> (L.)	tähtsusetu	tähtsusetu
28.	Säga	<i>Silurus glanis</i> L.	kaitsealune liik, püügikeeld	kaitsealaune liik, püügikeeld
29.	Luts	<i>Lota lota lota</i> (L.)	teisejärguline	teisejärguline
30.	Ogalik	<i>Gasterosteua aculeatus</i> L.	tähtsusetu	tähtsusetu
31.	Luukarits	<i>Pungitius pungitius</i> (L.)	tähtsusetu	tähtsusetu
32.	Ahven	<i>Perca fluviatilis</i> L.	oluline	oluline
33.	Koha	<i>Stizostedion lucioperca</i> (L.)	oluline	peamine
34.	Kiisk	<i>Gymnocephalus cernuus</i> (L.)	teisejärguline	teisejärguline
35.	Völdas	<i>Gottus gobio</i> (L.)	kaitsealune liik	kaitsealune liik

Allikas: Ervin Pihu, Andu Kangur "Kalad ja kalandus" lk 154- 155, "Peipsi" Tallinn, 1999

Tabel nr 4 Peipsi-Pihkva järve kalanduslik saagikus kg/ha

Aasta	Saagikus kg/ha	Aasta	Saagikus kg/ha
1935	29		
1935 – 1940 (perioodi keskmine)	33	1985	22
1950 – 1957 (perioodi keskmine)	27	1986	28
1958 – 1968 (perioodi keskmine)	25	1987	28
1969	37	1988	32
1970	35	1989	30
1971	33	1990	19
1972	40	1991	18
1973	36	1992	22
1974	29	1993	14
1975	29	1994	9
1976	32	1995	13
1977	31	1996	12
1978	27	1997	15
1979	21	1998	22
1980	30	1999	20
1981	22	2000	19

1982	28	2001	13
1983	27	2002	27
1984	27	2003	22

Allikas: TÜ Mereinstituudi lepingu M-9-1-2003/1437 26. augustist 2003.a. lõpparuanne "Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järve kalastiku seire"

Peipsi järve kalastik ja kalanduslik saagikus on aastatega oluliselt muutunud. Kalanduslik saagikus kõigub suurtes piirides: 1994.a. 9 kg/ha, 1972.a. 40 kg/ha, 2001.a. 13 kg/ha, 2002.a. 27 kg/ha jne.

3. Kalanduse ajalooline areng Peipsi järvel

3.1. Kalanduslike uurimistööde ajaloost

1638.a. Liivimaa maarevisjonis toonitatakse järve kalarikkust, sama kinnitab A.W. Hupel 1774.aastal. Juba 19. saj. keskel hakkas kalade, eeskätt latika arvukus vähenes, mis tekitas uurimistööde vajalikkuse Peipsil.

Kalade ja kalanduse uurimine sai Peipsil alguse poolteist sajandit tagasi, mil Venemaa Riigivarade Ministeerium moodustas komisjoni eesotsas akadeemik Karl Ernst von Baeriga Peipsi järve ja Läänemere kalasaakide vähenemise põhjuste selgitamiseks. Aastail 1851 - 1852 tegi komisjon Peipsile neli ekspeditsioon. Saadud andmeil koostas Baer "Määrused kalapüügi piiramiseks Peipsi ja Pihkva järves", mis kinnitati 1859.a. See oli Eesti alal esimene kalakaitseseadus. Baer pidas kalade (eeskätt latika) arvukuse vähenemise peapõhjusteks järves peenesilmaliste püüniste kasutamist ja kalade koelmutele juurdepääsu tõkestamist mõrrajadadega.

Pärast Baeri uuringuid toimusid kalanduslikud uurimistööd Peipsil korrapäratult ning trükis ilmus vaid üksikuid katkendlikke andmeid järve kalade ja kalanduse kohta. Aastail 1912 -1913 töötas Pihkva järvel I. Kuznetsovi juhtimisel nn töönduslik-teaduslik ekspeditsioon, mille tulemused avaldati trükis mitme väljaandena. Neis käsitleti füto- ja zooplanktonit ning tindi ja teiste töönduskalade seisundit.

Aastail 1918 - 1940 ja 1992.a. aastast alates on Peipsi jagatud kahe riigi - Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahel, mis on mõneti takistanud ühist uurimistegevust ning kalapüügiga seotud küsimuste kooskõlastamist sellel suurel ja tähtsal järvel.

Esimesed kompleksed hüdrobioloogilised ja kalanduslikud uurimistööd Peipsi idaosas korraldas aastail 1935 -1941.a. Üleliiduline Järve - ja Jõekalanduse Instituut (VNIORH). Tulemused on kokku võetud monograafias järve kalastiku ja selle varu kujunemise kohta. Järgmised VNIORH-I kompleksekspeditsioonid toimusid tervel Peipsil P. Tjurini juhtimisel aastail 1950- 1951. Uurimisasutus (1959.a. alates Riiklik Järve- ja Jõekalanduse Instituut - GosNIORH) on pidevalt jälginud järve kalavarude seisundit, andnud tähtsamate töönduskalade püügiprognose ja teinud

ettepanekuid kalapüügilimiitide määramiseks ning kalakaitsemeetmete rakendamiseks. 1969.a. alates järve kalanduslik uurimine laienes ja intensiivistus seoses GosNIORH-i Pihkva Osakonna moodustamisega. 1962.a. lülitus Peipsi hüdrobioloogilisse ja kalanduslikku uurimisse ka Eesti pool, eeskätt Zooloogia ja Botaanika Instituudi (ZBI) Võrtsjärve Limnoloogiajaama teadurid.

Eestis tegelevad järve kalastiku uurimisega tänapäeval Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituudi ja Eesti Põllumajanduse Ülikooli Võrtsjärve Limnoloogiajaam. Teadusuuringuid tehakse riigieelarve ja Keskkonnainvesteeringute Keskuse kalanduse programmi toetusel.

Aastatel 2001 -2004 on investeeritud Peipsi kalanduse teadusuuringuteks ca 5 milj. krooni ehk pisut üle miljoni aastas.

Allikas: Ervin Pihu, Andu Kangur "Kalad ja kalandus", "Peipsi". Tallinn 1999

3.2. Sõjaeelne kalandus.

Peipsil peetakse enam-vähem usaldusväärset kalapüügistatistikat sõjaelsest kümnendist saadik (vaheajaga 1941 -1949). Selle aja jooksul on Peipsi andnud tavaliselt 9000- 11000 t ehk 25-31 kg/ha kala aastas, mille poolest ta ületab tunduvalt kõiki Põhja-Euroopa suuri järvi. Ajavahemikus 1931 -1992 ületas Peipsi suurim aastane kalasaak (15080 t, 1935.a.) väikseima (6310 t, 1959) 2,4 korda. Saakide kõikumine olenes tindi kui tollase tähtsaima tööduskala saakide suurest kõikumisest. Tindi arvukuse määravad peamiselt hüdrometereoloogilised tingimused kudemisaja jooksul. Varude seisundi muudab väga ebakindlaks tindi lühike eluiga, mis enamasti piirdub ühe-kahe aastaga.

Veel kümnekond aastat tagasi peeti Peipsit heaks tindi-latika järveks, kus mõlemal kalaliigil olid heade toitumis- ja sigimistingimuste tõttu soodsad võimalused kõrge arvukuse saavutamiseks ning suurte saakide saamiseks.

Kaugemas minevikus andis Peipsi praegusega võrreldes lausa uskumatuid saake. Säilinud on raudteetranspordi andmed kuivatatud tindi veo kohta Pihkvast. Kui need arvud korrutada kolmega (toore ja kuivatatud tindi ligikaudne kaaluline vahekord), siis selgub, et aastail 1850-1887 veeti järvest püütud tinti välja 9400- 15000 t aastas, 1908-1910 -15000-18000 t, 1915 -1917 - koguni keskmiselt 20000 t aastas. Arvata võib, et tegelik tindipüük oli veelgi suurem, sest siin pole arvestatud kalurite eneste ja teiste kohalike elanike poolt toiduks või loomasöödaks kasutatud tinti. Neil aegadel pidi Peipsi aastane kalade kogusaak ulatuda ajuti üle 25000 t, mõningate hinnangute järgi isegi üle 35 000 t , olles seega praegusest mitu korda suurem. Hiljem tindi ja ilmselt teistegi tähtsamate tööduskalade arvukus ja saagid langesid. 1930-ndate parimad tindisaagid olid 8060 -9160 t aastas, pärast seda ületasid saagid vaid 1967 ja 1969.a. 6100 t piiri.

K.E. von Baeri andmeil oli Peipsis 19. sajandi algul latikat väga palju. Latikas oli tollal peamine püügiobjekt ja kalurite tähtsaim tuluallikas. Pärast tihedasilmaliste tõmbepüüniste ilmumist, mida siin juurutasid Valdai järve piirkonnast tulnud kalurid, langes latika arvukus tugevasti ja võimutsema

pääses peenkala. Teise maailmasõja eelsel kümnendil püüti Peipsist latikat vaid 520 – 1170 t aastas.

1930-ndail aastail Eestil kalandusalane koostöö Venemaaga puudus. Sel ajal oli kalade kogusaak Peipsis võrdlemisi suur, kuid selle väärtus jättis soovida. Valdava osa kogusaagist (77 –90%) töid järvest Venemaa kalurid, kes püüdsid harjumuspäraselt saada võimalikult palju kalu, pööramata tähelepanu nende kvaliteedile. Sel eesmärgil pandi tööle kahe mootorpaadi järel veetavad suured traalid, nende arv tõusis 1939.a. 18-ni. Suur osa sel kombel püütud saagist koosnes suhteliselt odavast tindist ja peenkalast, mille moodustasid peamiselt väike ahven, kiisk, särk ja teised kalaliigid. Intensiivse traalpüügi tulemusena hakkasid väärtuslike kalaliikide (esmajoones latika) varud ja saagid aastakümne lõpul langema.

Eesti kalurid püüdsid sel ajal vaid 10 – 23 % Peipsi aastasest kalade kogusaagist. Nende peamised püügiobjektid olid haug, latikas ja koha, kusjuures tint ja peenkala olid teisejärgulise tähtsusega. Püüti põhiliselt mõrdada, kaldanootade ja nakkevõrkudega, Traale eesti poolel ei kasutatud.

Allikas: Ervin Pihu, Andu Kangur "Kalad ja kalandus", "Peipsi". Tallinn 1999

3.3. Kalandus aastail 1950 –1985

Peaaegu pool sajandit (1940-1941, 1944 –1991) kuulus Eesti NSV Liidu koosseisu, alludes nõukogude seadusandlusele, põhimõtetele ja tavadele. Kalapüük suurenes oluliselt Eesti veekogudes tervikuna, sealhulgas ka Peipsil. Peipsil kuulus 40-50% kalasaagist Eestile, ülejäänud osa Venemaale. Sõjaaegne püügiseisak võimaldas Peipsi kalavarudel taastuda. Sellele aitasid kaasa head kudemistingimused 1945 –1952.a. Ent sõjajärgse toidupuuduse tingimustes võeti järvelt rohkem, kui see suutis anda. Taastati ja arendati välja võimas traalpüük (kuni 30 suurt kaksiktraali), mis mõjus rängalt koha järelkasvule. Nimelt on põhiliselt avavees elav koha traalpüügi suhtes palju tundlikum kui haug, latikas ja mitmed teised suured kalad, kelle noorjargud hoiduvad traalidele kättesaamatusse kaldapiirkonda. Järjest intensiivistus mõrrapüük kudema mineva latika rändeteedel. See püük oli küll väga efektiivne (ajavahemikus 1951 – 1953 andis järv rekordilisi latikasaake –1380 – 1492 t aastas), kuid sugukalade massilise hävitamise tõttu varudele lausa hukatuslik. Säärase röövmajanduse tagajärjed ei lasknud end kaua oodata: koha- ja latikavarud ning saagid langesid kolmeks aastakümneks madalseisu. Koha puhul püüdsid Venemaa kalaurijad asja põhjendada sellele kalaiigile sobivate koelmute vähesusega järves, ent hiljem oldi sunnitud möönma püügi kahjulikku mõju.

1950-ndate aastate lõpul olid võimud sunnitud Peipsi suure kala ja peenkala traalpüügi küll lõpetama, ent sügisene tindi traalpüük Pihkva järvel jäi alles. Juurutati uued mõjusad peenkalapüünised – lestanooda põhimõttel töötavad mehhaniseeritud (s.o. mootorvintsiga väljatõmmatavad) mutnikud ehk põhjanoodad. Need arvati olevat vääriskalade maimudele vähem ohtlikud kui traalid. Tollal peeti peenkala põhikomponente – ahvena- ja särjemaine ning kiiska – heade kalade ohtlikeks toidukonkurentideks ja noorjarkude

hävitajateks ning soovitati neid võimalikult palju välja püüda. Mutnikupüük tugevneski järjest, 1966.a. töötas neid püügivahendeid järvel 137, sealhulgas Eestis 77. Ent tulemused polnud kiita: peenkala oli järves endiselt rohkesti, langesid aga heade suurte kalade saagid.

Kui 1960-ndail aastail hakkasid Peipsil tegutsema ZBI kalauurijad, jõudsid nad mõne aastaga järeldusele, et peenkalapüügi suurendamine järves on mitte ainult mõttetu, vaid otse kahjulik. Selgus, et ahven ja särg ei ohusta siin teiste kalde toiduvarusid või nende poolt koetud marja. Kiisk on selles suhtes küll märksa kahjulikum, ent ta arvukust pole võimalik intensiivse püügiga alla suruda. Rehabilitaatori ka luts, keda varem peeti Peipsi kõige kahjulikumaks ja igati hävitamisele kuuluvaks röövkalaks. Tänu Eesti poole nõudmistele sai luts Peipsis töünduslikuks alammõõduks 40 cm.

1974.a. lõpul moodustati Peipsi kalanduse paremaks korraldamiseks Venemaa ja Eesti vaheline teaduslik-töünduslik nõukogu, mis võttis Eesti poole nõudmisel suuna mutnikupüügi piiramisele. Seda võimaldas asjaolu, et ka Pihkva kalauurijad hakkasid möönma mutnikute kahjulikkust. Praeguseks on mutnikute arv Peipsis langenud 40-ni (kumbaski riigis 20). Kohamaimude kaitseks tõsteti mutnikupära võrgusilma suurust.

pilt

Nõukogude aegne tehnika on veel praegu kasutusel.

Allikas: Ervin Pihu, Andu Kangur "Kalad ja kalandus", "Peipsi". Tallinn 1999

3.4. Kalandus aastail 1986 – 1998.

Alates 1980-ndate aastate keskpaigast pole Peipsi enam tüüpiline tindi-latika järv, vaid ta on omandamas koha järve tunnuseid. Traalid ja hiljem mutnikud hoidsid kohavarusid Peipsis pikka aega katastroofilähedases seisundis, selle vääriskala keskmine aastasaak oli ajavahemikus 1958 – 1983 kõigest 18 t. Pärast mutnikupüügi tunduvat piiramist avanesid kohal võimalused oma sigimispotentsiaali realiseerimiseks.

Peipsis tekkisid tugevad kohapõlvkonnad aastail 1980, 1985, 1986, 1991, 1992, 1995 ja 1997. Noorjärkude ellujäämise järsk suurenemine lõi hea aluse kohavarude ja –saakide kiireks kasvuks. 1984.a. püüti Peipsist koha ametlikel andmeil 73 t, 1988.a. 325 t, 1990.a. 989 t ja 1991.a. koguni 1252 t. Võib arvata, et hiljem tõusid kohasaagid veelgi, kuid kalandusstatistika seda ei näita. Pärast Eesti taasiseseisvumist jagunesid siinsed Peipsi äärsed kalurikolhoosid "Peipsi Laine" (keskusega Alajõel) ja "Peipsi Kalur"

(Kallastel) väiksemateks aktsiaseltsideks ja osühinguteks. Intensiivne püük jätkus. maksude hirmus hakati saake registreerima hoopis ebatäpsemalt kui varem. Tõele lähemal on arvud tindi ja odava peenkala saakide kohta, häid toidukalu püüti ametlikus statistikas näidatust paar korda rohkem.

Sama lugu on ilmselt juhtunud ka Venemaal, sest sealgi on ametlikud kalasaagid Peipsist jäänud ligikaudu poole väiksemaks kui nõukogude ajal. Kuid igal juhul on koha siin muutunud üheks peamiseks töünduskalaks ja kalurite tähtsaks tuluallikaks. Tänu kõrgele turuväärtusele ja paraku üpris

suurele tundlikkusele ülepüügi suhtes, on koha viimaseil aastail muutunud Peipsis kõige ohustatumaks kalaliigiks.

Kohavarude suurenemisele on peale püügi reguleerimise kaasa aidanud ka Peipsi ise, ta on hakanud vähehaaval omandama kohajärve tunnuseid. Seoses jätkuva eutrofeerumisega on vee läbipaistvus (nn Secci ketta näit) järves oluliselt vähenenud. Kui 1950-ndatel aastatel oli see näitaja Aare Mäemetsa andmetel Peipsis 1,8 -5 m ja Pihkva järves 0,4 - 2,6 m, siis viimasel ajal vastavalt 1,2 -2,7 m ja 1 -1,2 m. Teatavasti on sogasevõitu (s.o. väikese läbipaistvusega) vesi hea kohajärve üks põhitunnuseid. Nimelt saab mitte väga kiire ujujana tundud koha oma saaki paremini kätte sogases vees.

Kohavarude ja -saakide röömustava suurenemise kõrval on Peipsis viimasel kümnendil toimunud ka üsna ebasoovitav nähtus. Rääbis, kes oli veel hiljaaegu Peipsi üks tähtsamaid töönduskalu (rekordsaak 3271 t 1987.a.) kaotas mitmeks aastaks oma majandusliku tähtsuse. Ilmselt põhjustasid seda mitu peaaegu järjestikust sooja talve 1980-ndate aastate lõpul ja järgmise kümnendi algul (1988/1989, 1989/1990, 1991/1992), mil rääbise koelmute kohal polnud järvel püsivat jääkatet. Tormiste ilmadega küündis lainetuse mõju põhjani, põhjustades rääbise õrnade marjaterade vigastamist ja hukkumist kivide ning kruusa vastu hõõrudes ja põhjasetete alla mattudes. Võis loota, et mõne normaalse talve järgnedes hakkavad rääbisevarud taastuma. Nii juhtuski: 1994.a. lõpust saadik inkubeerus rääbise mari enam-vähem soodsates tingimustes. Rääbis jõudiski peagi uuesti püügistatistikasse. Peipsi Eesti poolses osas saadi rääbist 1995.a. 45 t, 1996.a. 127 t ja 1997.a. 151 t. Muidugi tuleb arvestada ka koha kui röövkala osa rääbisevarude allakäigu puhul. Nagu eespool mainitud, pole rääbis Peipsis kunagi kuulunud koha kõige tähtsamate toiduobjektide hulka, need on ikka olnud tint ja ahven.

Kalanduse ümberkorraldamine ja selle tulemusel kohavarude järsk suurenemine on tunduvalt tõstnud kalatoodangu väärtust. Lähtuvalt 1980-ndate aastate esimese poole seisundist (mil järves oli koha veel üsna vähe) ja arvestades, et 1993.a. pole kalapüügi intensiivsus oluliselt vähenenud, võib järeldada, et viimase aastatosina jooksul on Peipsi kalasaagi maksumus tõusnud praeguste kalahindade järgi arvestatult kokku vähemalt 170 milj. EEK võrra, millest Eesti Vabariigile langes eeldatavasti vähemalt 75 milj. EEK. Aastail 1980 - 1982 töötas Peipsi äärsetes kalurikolhoosides kokku 683 kutselist kalurit (neist Eestis 214 ja Venemaal 469). Pärast nõukogude korra kadumist ja eraettevõtluse kiiret arenemist, on siin kalapüüdjate arv oluliselt suurenenud. Üheksakümnendate aastate II poolel püüdis Peipsi Eesti-poolses osas üle 600 kutselise kaluri (Ida-Virumaal ca 210, Jõgevamaal ca 170, Tartumaal ca 200 ja Põlvamaal ca 40). Peipsi Venemaa poolel oli samuti pisut üle 600 kutselise kaluri.

Peipsi Eesti poolses osas tegutsevatest kalapüügiettevõtetest olid sellel ajal olulisemad (Vasknarvast lääne ja lõuna poole tülles) järgmised firmad: Ida-Virumaal "Peipsi Laine" (keskusega Alajõel) ja "Peipsi Trade" (Lohusuu), Jõgevamaal "MIF Laine" ja "Omedu Rand" (Omedu) ning "Kalameister" (Kadrina), Tartumaal "Kallaste Kalur" (Kallaste) ja "Peipsi Kalamees" (Kolkja). Lämmijärvel tegutses osaühing "Latikas" (Mehikoorma). Selle

tegevusväli ulatub ka Põlvamaa piiridesse. Peale mainitud firmade püüdis Peipsist kala rida väikesi aktsiaseltse, kalapüügitalusid ja üksikkalureid.

“Peipsi Laine”, “Peipsi Trade”, “Kalameister”, “Kallaste Kalur”, “Peipus Fish” (Kallaste) ja mõned teised firmad valmistasid koha- ja ahvenafileed, millest suur osa eksporditi Saksamaale, Sveitsi, Rootsi ja mujale. Latika, rääbise ja siia puhul oli tähtsamaks traditsiooniliseks töötlemisviisiks suitsutamine. “Peipsi Kalamees” kuivatas ka tinti, tehes seda kõige lihtsamal ja odavamal viisil kilekatuse alla paigutatud restidel. “Latikas” vinnutas kala, peamiselt särge. Aktsiaselts “Valestor” (endine Tartu Kalakombinaat”) tegi Peipsi kalast ka konserve ja preserve.

Peipsi Venemaa poolses osas on endised kuus kalurikolhoosi jagunenud paarikümneks suuremaks firmaks (mis annavad umbes kolmveerandi siinsest kalatoodangust) ja poolesajaks väikeseks kalandusettevõtteks. Tähtsamad kalatöötlemisfirmad (kus suur osatähtsus ka konservidel) asuvad Oudovas, Krupis ja Pihkvas.

1971.-1992.a. töötas kalurikolhoos “Peipsi Kalur” keskusega Kallastel. 1991.a. püüdsid 170 kalurit peamiselt Peipsi kesk- ja lõunaosas ning Lämmijärvest 13930 ts kala, kalatehas (Kallastel ja osakond Tartus) valmistas 3,1 min tingtoosi konserve, tegeleti ka aparaadiehituse, õmbluse ja põllumajandusega (maad 2275 ha, sh põllumajandusmaad 765 ha, sellest haritavat maad 345 ha). “Peipsi Kaluri” eellane 1940 Kallastel asutatud kaluriartell, muudeti kolhoosiks 1948; hiljem ühinesid sellega Kolkjas, Varnjas, jm olnud kalurikolhoosid, 1975 -1990 kuulus “Peipsi Kalurisse” Lohusuu osakonnana endine kalurikolhoos “Peipsi Laine”. Märtsis 1992.a. jaotus kolhoos mitmeks aktsiaseltsiks: Kallaste Kalur (272 töötajat), “Peipsi Selts” (Kolkjas 145 töötajat), Latikas (Mehikoormas 110 töötajat) ja Peipus Fish (80 töötajat). Viimane tegeles kala töötlemisega.

pilt

Kalapaadid Kallaste sadamas püügiotol

1991.a. tegeles “Peipsi Laine” Peipsi põhjaosas Omedust Vasknarvani kalapüügiga (sadam Lohusuu ja Alajõel) ning Alajõe ja Lohusuu vallas põllumajandusega. Keskus, kalapunkt, taaratöökoda ja õmblustsehh asusid Lohusuu, külmhoone, fileerimistsehh ja püünisetöökoda Alajõel. 1991.a. oli töötajaid 217 (sh 83 kalurit) , püüti 6339 ts kala ja hariti 147 ha maad (kogu maavaldus ligi 784 ha). Põlvneb omaaegsest samanimelisest kalurikolhoosist (1975 - 90.a. oli “Peipsi Kaluri” Lohusuu osak).

Allikas: Eroin Pihu, Andu Kangur “Kalad ja kalandus”, “Peipsi”. Tallinn 1999

3.5. Kalapüük 1935 - 1998.a.

Kalasaagid kõiguvad aastate lõikes suurtes piirides (väikseim püük 1994.a. 3329 tonni ja suurim 1972.a. 14293 tonni - seega vahe 4,3 kordne). Saagis moodustavad olulise osa 1990-nate aastateni tint ja rääbis, hiljem tint. 1990-ndatest aastatest hakkab suurenema koha ja ahvena püük.

Tabel nr 5 Peipsi-Pihkva järve kalapüük (tonnides) 1935 – 1998.a.

Aasta	Tint	Rääbis	Siig	Haug	Latikas	Koha	Luts	Ahven	Särg	Muud	Kokku
1935–1940 keskmiselt aastas	3878	407	68	387	858	320	105	1390	1093	3361	11867
1950–1957 keskmiselt aastas	3194	482	79	364	978	168	153	544	568	2981	9511
1958–1968 keskmiselt aastas	3032	953	74	367	255	24	192	942	604	2605	9048
1969	6134	667	59	333	156	8	188	1609	483	3544	13181
1970	3696	406	72	432	140	15	208	1688	564	5091	12312
1971	1944	873	102	456	155	18	211	1854	826	5219	11658
1972	979	1270	88	259	222	12	156	3318	1332	6657	14293
1973	0	1244	57	275	349	11	129	3910	1376	5379	12730
1974	0	861	93	254	325	12	92	2555	1208	4806	10206
1975	41	1983	58	242	308	8	123	1229	1087	5197	10276
1976	2789	1810	33	260	402	10	118	653	445	5007	11527
1977	2116	1815	51	227	487	11	137	671	577	4946	11038
1978	1975	1714	38	250	326	21	137	2092	548	2472	9573
1979	1978	1325	59	234	219	26	167	1341	361	1859	7569
1980	5567	1770	48	237	238	10	233	726	649	1140	10618
1981	1867	689	46	287	378	10	243	1104	696	2466	7786
1982	4014	1319	63	292	339	11	270	941	474	2146	9869
1983	3217	1840	42	355	344	18	155	1323	304	2028	9626
1984	3281	1448	29	417	313	76	178	1349	602	2024	9715
1985	821	1419	62	413	451	138	137	1713	435	2119	7707
1986	1555	2186	106	426	610	75	110	1273	638	2834	9813
1987	1371	3271	84	423	491	102	100	716	635	2804	10000
1988	2137	2700	84	330	591	325	118	1304	728	3000	11316
1989	2282	1957	116	254	479	933	112	1863	591	1940	10527
1990	1773	358	101	279	549	990	107	1036	616	1054	6863
1991	2248	0	98	263	573	1252	72	640	738	529	6412
1992	4156	0	56	162	358	830	29	533	668	1019	7809
1993	1473	0	29	181	455	966	26	626	444	623	4824
1994	278	0	21	125	324	921	29	825	406	399	3329
1995	1229	46	36	117	396	1031	38	923	501	385	4701
1996	847	129	72	176	496	1003	44	841	585	212	4405
1997	1046	160	39	165	459	916	35	1215	818	423	5276
1998	2966	167	70	204	837	1360	22	1244	595	487	7952

Muude kalaliikide hulgas on 1990-ndatest aastatest alates peamiselt kiisk, varem ka väike ahven ja särg.

Allikas: Tartu Ülikooli Mere Instituuti lepingu M-9-1-2003/1437 26. augustist 2003 lõpparuanne "Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järve kalastiku seire"

pilt

Kalapüük Peipsil

OLEMASOLEV OLUKORD

4. Peipsi järve kalandus

Peipsi järve kalapüük moodustas 2003.a. ca 4 % kogu Eesti kalapüügist

4.1. Kutselise, piiratud ja harrastuskalapüügi korraldus

Kalapüügi korraldus lähtub kalapüügiseadusest ja sellest tulenevatest teistest õigusaktidest.

Vabariigi Valitsuse ja keskkonnaministri poolt kehtestatud määruste alusel väljastavad kalapüügilube ja koguvad püügistatistikat Peipsil arengukava koostamise ajal Põlvamaa, Tartumaa, Jõgevamaa ja Ida-Virumaa keskkonnateenistused.

Püügivahendite piirarvud kehtestab keskkonnaminister maakondade kaupa lähtuvalt Eesti ja Vene kalanduskomisjoni protokollist ning TÜ Mereinstituudi teadusuuringutest. Püügiõigusetasu kinnitab Vabariigi Valitsus Keskkonnaministeeriumi ettepanekul.

Oksjoni kaudu suurenes alates 2001.a. kutselise kalapüügi püügilubade omanike arv. Järvele tekkis mitmeid väikese püügivahendite arvuga (näiteks 5 võrku või 1 mõrd jne) püüdvaid ettevõtjaid. Seoses võimalusega füüsilisest isikust ettevõtjatel saada piiratud püügiõiguse kaotamisel ajalooline püügiõigus kuni 3 kutselise kalapüügi võrguga suurendas kutseliste kalapüüdjate arvu.

Suuremad firmad ostavad füüsilistelt isikutelt püügiteenust töötavatele ettevõtjatele alusel, väikefirmad kasutavad palgatööjõudu või püüab ettevõtja ise.

Peale kutselise kalapüügi on püüdnud viimastel aastatel rannaelanikud piiratud püügiõiguse alusel 895 nakkevõrgu, 33 ääremõrra, 2 juhtaiata mõrra ning 40 põhjaõngejadaga (100 konksu). Väljapüügid kajastuvad püügistatistikas. Püügivahendite kasutamise intensiivsus on olnud tagasihoidlik, kuid võrgupüük on rannaelaniku elulaadi osa ja ta vajab seda võimalust.

Piiratud püügilubasid kasutati kuni seadusega piiratud püügil püütud kala müügi keelustamiseni nn musta kala seadustamiseks (firma kalurite või püügiteenuse osutajate püük), et seda siis edasi müüa. Nii näitab ametlik statistika piiratud püügil väga suuri väljapüüke.

Harrastuskalapüügi kohta ei ole võimalik üldistusi ja analüüse teha, kuna puuduvad statistilised andmed.

Kuni 2004.a. jõustunud kalapüügiseaduse muudatuseni, mis keelas harrastuskalapüügil püütud kala müügi oli ahvena väljapüük harrastuslikul kalapüügil väga suur.

Kui varasematel aastatel käis talvisel jääalusel püügil kümneid tuhandeid lätlasi, siis viimastel aastatel on nende osatähtsus vähenenud. Kindlasti on suurenenud püügiõigusetasu mittemaksvate püüdjate arv, kuna 1 - 2 päeva püügi eest peetakse 6 kuu tasu maksmist kalliks.

Talvise jääaluse harrastuspüügi teenuste väljaarendamine on üks alternatiivne tegevus kutselisele kalapüügile.

pilt

OÜ Pootsman PT investering on orienteeritud harrastuskalastajale

Tabel nr 6 Kalapüügiga tegelevad ettevõtjad 1999 – 2004 maakondade kaupa

Maakond	Ettevõtjate arv					
	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Ida-Virumaa	3	3	6	7	13	11
Jõgevamaa	13	14	16	17	16	15
Põlvamaa				31	34	36
Tartumaa			21	26	25	25
Kokku				81	88	87

Kuna kahe maakonna kohta puuduvad täielikud andmed, ei saa teha täpseid üldistusi, kuid püügil olevate ettevõtjate arv on 1999.a. oluliselt suurenenud.

Läbi oksjoni on püügile tulnud suurte firmade püügivõimaluste arvel palju füüsilisest isikust ettevõtjaid

Tabel nr 7 Kutselise kalapüügiga tegelevad firmad ja üksikkalurid 1999 – 2004 .a. maakondade kaupa

Jkr nr	Firma või FIE	Firma loaga püüdjad					
		1999	2000	2001	2002	2003	2004
Ida- Virumaa							
1.	OÜ Peipus	6	14	13	9	15	18
2.	OÜ Peipsi Trade	140	139	151	95	64	-
3.	OÜ Sako V.S	2	1	1	1	1	1
4.	OÜ Peipsi Grupp	-	-	94	82	118	77
5.	OÜ Horsfal	-	-	1	1	-	-
6.	OÜ MIF Laine	-	-	1	1	1	1
7.	OÜ Katroni	-	-	-	1	2	1

8.	FIE Nikolai Barõsnikov	-	-	-	-	1	1
9.	OÜ Veekala	-	-	-	-	1	-
10.	AS Peipus Fish	-	-	-	-	-	-
11.	OÜ Marsh	-	-	-	-	1	1
12.	FIE Eduard Kiisvek	-	-	-	-	2	2
13.	FIE Juri Pribõlnikov	-	-	-	-	1	-
14.	FIE Arvi Näägo	-	-	-	-	3	3
15.	FIE Jüri Pääal	-	-	-	-	1	-
16.	FIE Juri Pribõlnikov	-	-	-	-	-	1
17.	OÜ Omedu Rand	-	-	-	-	-	74
Kokku:		148	154	261	190	211	180
Jõgevamaa							
1.	OÜ Kalameister	46	30	22	30	46	44
2.	OÜ Omedu Rand	65	77	60	50	64	54
3.	OÜ Peipsi Kalatööstus		8	19	11	9	9
4.	OÜ MIF Laine	18	34	30	23	21	12
5.	OÜ Peipsi Järv	5	5	5	5	6	4
6.	OÜ Katroni	5	6	7	5	4	3
7.	OÜ Peipsi Rand	5	2	3	3	2	1
8.	OÜ Profit Pluss	-	-	9	6	10	11
9.	OÜ Horsfal	-	-	4	2	1	
10.	OÜ Pootsman P.T	14	16	6	4	4	
11.	OÜ Regolit	1	3	2	2	2	2
12.	OÜ Järvetähe				3	2	2
14.	FIE Rein Kalder	1	1	1	1	2	3
15.	Ninametsa talu	3	2	3	2	2	2
16.	AS Kallaste Kalur	8	8	8	8	8	9
17.	OÜ Kastepiisk	10	12	7	5	5	7
18.	OÜ Ranna Mets	2	2	2	1		
19.	OÜ Marsh						1
Kokku:		183	206	188	161	188	164
Põlvamaa							
1.	OÜ Katroni				1	2	1
2.	OÜ Griko				8	6	4
3.	FIE Vladimir Kondratjev				2	4	3
4.	FIE Vitali Pertsev				3	3	3
5.	FIE Voldemar Saarestik				1	1	1
6.	FIE Nikolai Osak				1	1	1
7.	FIE Oleg Gribanov					1	1
8.	FIE Udo Kallari				2	2	1
9.	FIE Heldur Muts				1	1	1
10.	FIE Andres Kolpakov				4	5	4
11.	FIE Nikolai Skaperin				3	4	3
12.	FIE Madis Seim				1	1	1
13.	FIE Mihail Mramonov				1	1	3
14.	FIE Vitali Dõrlov				2	2	2
15.	FIE Eeri Talvik				1	1	2
16.	Jüri Kuksinov				1	1	1
17.	FIE Andrei Brokar				1	2	1
18.	TÜ Salo-Kala				4	4	3
19.	FIE Pavel Golubov				1	1	1
20.	FIE Oleg Balanov				1	1	2
21.	FIE Igor Saltun				1	1	1
22.	FIE Ruf Prussakov				1	1	1
23.	FIE Vizaslav Semjonov				2	2	2
24.	Nadežda Latkina				1	1	2

25.	TÜ Ristipalo Kalamees				1	1	1
26.	FIE Andrei Brokan				1	1	1
27.	FIE Margus Hilka				3	3	3
28.	OÜ Marsh				2	9	8
29.	OÜ Latikas				10	9	7
30.	FIE Veiko Jäämets					1	1
31.	FIE Oleg Opikov					2	2
32.	OÜ Piirissaare kalapüügi					1	1
33.	OÜ Veekala						
34.	OÜ Horsfal				3		
35.	FIE Feodor Aganitš				2	2	1
36.	FIE Evald Kõiv					2	2
37.	OÜ Kalma Kaubandus						6
38.	FIE Grigori Poljakov						2
Kokku:					66	80	80
Tartumaa							
1.	AS Kallaste Kalur			41	32	33	31
2.	OÜ Kallaste Rand			9	11	11	12
3.	AS Peipsi Kalamees			17	10	11	10
4.	OÜ Peipus Fish			3	3	2	1
5.	AS Snop			1	1	1	1
6.	FIE Anton Svätiski			1	1	1	1
7.	FIE Evald Kõiv			1	3	2	4
8.	FIE Kalju Hindo			1	1	1	1
9.	FIE Oleg Opikov			1	2	1	1
10.	FIE Toivo Konsa			1	1	1	1
11.	FIE Urmo Saks			1	1	1	1
12.	FIE Valeri Ignatjev			1	1	1	1
13.	FIE Kalju Sakk			1	1	1	1
14.	OÜ Algen			16	13	11	11
15.	OÜ Griko				1	4	2
16.	OÜ Kaljukivi			5	3	6	4
17.	OÜ Katroni				1	2	1
18.	OÜ Latikas			48	44	52	53
19.	OÜ Kalameister			1	1	1	2
20.	OÜ Marsh			4	4	5	10
21.	OÜ MIF Laine			1	1	5	2
22.	OÜ Peipus				2	1	1
23.	OÜ Piirissaare Kalapüügi			4	3	3	2
24.	OÜ Profit Pluss				2	3	1
25.	OÜ Sergkrug				1	2	1
26.	OÜ Horsfal			3	4		
Kokku:				161	148	162	156
Peipsil kokku					565	641	580

Mitmed ettevõtjad (püügiloa omanikud) on aasta jooksul kalureid vahetanud. Tabelisse on kantud kõik, kes konkreetsel aastal on olnud püügil ja saanud seeläbi sissetulekut.

Suuremad püügifirmad ei kasuta kalapüügil töölepinguga kalureid, vaid ostavad kalapüügiteenust füüsilisest isikust ettevõtjatelt. Tööettevõtu-leping sisaldab tasu püügiloa kasutamise eest ning kala müügi tingimusi. Sellised kalurid ei suuda osta endale jätkusuutlikku tegevust tagavat püügivõimalust ning seetõttu püütakse oluliselt suurema arvu püügivahenditega ebaseaduslikult. Väidet kinnitab ka keskkonnainspektsiooni statistika.

Allikas: Ida-Virumaa, Jõgevamaa, Põlvamaa ja Tartumaa Keskkonnateenistuste andmebaasid.

Püügivahendite piirarvud on aastatel 1999 – 2004.a olnud stabiilsed. 2002.a. vähendati mõrdade piirarve 10%. 2003.a. võimaldati kutselistele kaluritele särjepüügiks 500 nakkevõrku Peipsil kuni 1 km ning Lämmi- ja Pihkva järvel kuni 500 m tsoonis.

Jõgeva maakonna kutselised kalurid on saanud kooskõlas omavalitsustega püüda Peipsi 1 km tsoonis alates 1999.a. 105 võrguga, millele 2003.a. lisandus veel 125 võrku.

1999. – 2001.a. piirarvudes nakkevõrguga Peipsil kaldast kuni 1 km ning Lämmi- ja Pihkva järvel 500 m kaugusel on kasutusel olnud rannaelanikel (v.a. Jõgeva maakond, kus rannaelanikud kasutasid 105 võrku).

Tabel nr 8 Püügivahendid 1999-2004

Jkr nr	Püügivahendid/ aasta	Maakond				
		Ida-Virumaa	Jõgeva-maa	Põlva-maa	Tartu-maa	Kokku
1999.a.						
1.	Raam- või nakkevõrk kaugemal kui 1 km	900	700	450	1000	3050
2.	Nakkevõrk Peipsil kaldast kuni 1 km ning Lämmi- ja Pihkva järvel 500 m kaugusel	250	150	260	350	1010
3.	Mörd	140	150	300	411	1001
4.	Tindimörd	100	60	8	138	306
5.	Põhjanoot ehk mutnik	8	4	-	8	20
6.	Kastmörd	8	10	-	14	32
7.	Põhjaõngejada (100 konksu)	20	20	10	10	60
8.	Pöörinoot	-	2	-	-	2
2000.a.						
1.	Raam- või nakkevõrk kaugemal kui 1 km	850	700	450	1000	3000
2.	Nakkevõrk Peipsil kaldast kuni 1 km ning Lämmi- ja Pihkva järvel 500 m kaugusel	180	210	260	350	895
3.	Mörd	140	150	10	156	456

4.	Tindimõrd	100	60	290	138	588
5.	Põhjanoot ehk mutnik	8	4	-	8	20
6.	Pöörinoot	-	2	-	-	2
7.	Juhtaiata mõrd	15	5	-	-	20
8.	Kastmõrd	8	10	-	14	32
2001.a.						
1.	Avaveemõrd või ääremõrd suu kõrgusega 1 kuni 3 m	140	150	-	156	446
2.	Ääremõrd suu kõrgusega kuni 1 m	15	5	10	-	25
3.	Mõrd tindipüügiks	100	60	5	138	303
4.	Nakkevõrk, sealhulgas raamvõrk, kaldast kaugemal kui 1 km silmasuurusega mitte alla 110 mm	850	700	450	1000	3000
5.	100 õngekonksuga põhjaõngejada	10	10	10	10	40
6.	Põhjanoot ehk mutnik	8	4	-	8	20
7.	Kaldanoot	1		-	4	5
8.	Pöörinoot	1	2	-	1	4
9.	Mõrd mõrrajadas	-	-	290	255	545
10.	Püüvõrk	-	-	15	-	15
11.	Nakkevõrk Peipsil kaldast kuni 1 km		105			
2002.a.						
1.	Ääremõrd suu kõrgusega 1 kuni 3m	126	135	-	140	401
2.	Mõrd tindipüügiks	100	60	5	135	300
3.	Nakke- või raamvõrk kaldast kaugemal kui 1 km	850	700	450	1000	3000
4.	Nakke- või raamvõrk kuni 1km kaldatsoonis	-	105	-	-	105
5.	Põhjanoot ehk mutnik	8	4		8	20
6.	Kaldanoot tiibade kogupikkusega kuni 50 m	1	1	1	2	5
7.	Pöörinoot	1	1	-	1	3
8.	Juhtaiata mõrd	-	5	-	-	5
9.	Püüvõrk	-	-	12	3	15
10.	100 õnge-konksuga põhja-õngejada	-	10	-	-	
11.	Mõrd mõrrajadas	-	-	261	229	490
2003.a.						
1.	Ääre- või avavee mõrd	126	135	-	140	401
2.	Mõrd tindipüügiks	100	60	5	135	300
3.	Nakke- või raamvõrk Kaugemal kui 1km	850	700	450	1000	3000
4.	Nakkevõrk kaldast kuni 1 km ning Lämmi- ja Pihkva järvel 500 m kaugusel	125	230	125	125	605
5.	Põhjanoot ehk mutnik	8	4	-	8	20
6.	Pöörinoot	1	1	-	1	3

7.	Kaldanoot tiibade kogupikkusega kuni 50 m	1	1	1	2	5
8.	Juhtaiata mõrd	-	5	-	-	5
9.	100 konksuga põhjaõngejada	-	10	-	-	10
10.	Mõrd mõrrajadas	-	-	261	229	490
11.	Püüvõrk	-	-	12	3	15
2004.a.						
1.	Ääre- või avaveemõrd	126	135	-	140	401
2.	Mõrd tindipüügiks	100	60	5	135	300
3.	Nakke- või raamvõrk kaugemal kui 1 km	850	700	450	1000	3000
4.	Nakkevõrk kaldast kuni 1 km ning Lämmi- ja Pihkva järvel 500 m kaugusel	125	230	125	125	605
5.	Põhjanoot ehk mutnik	8	4	-	8	20
6.	Pöörinoot	1	1	-	1	3
7.	Kaldanoot tiibade pikkusega kuni 50 m	1	1	1	2	5
8.	Juhtaiata mõrd	-	5	-	-	5
9.	100 õngekonk-suga põhjaõnge-jada	-	10	-	-	10
10.	Mõrd mõrrajadas	-	261	-	229	490
11.	Püüvõrk	-	-	12	3	15

Allikas : Püügi vahendite piirarvude määrused 1999 – 2004

Statistilise keskmisena püüab 2004.a. kalur või kalapüügiteenuse osutaja 5,2 võrguga.

4.2. Kalapüük

4.2.1. Kalapüügikvoodid ja saagid

Rahvusvaheliselt kokkulepitud väljapüügimahud olid kuni aastani 1999.a. soovituslikud. Kvoot kehtis ainult siia püügile. Alates 2000.a. kehtivad kokkulepitud püügimahud kui riikidevahelised kvoodid.

Tabel nr 9 Tähtsamate töönduskalade kvoodid ja väljapüügimahud 1998 – 2004 tonnides

Aasta	Kvoot			Saak		
	Eesti	Vene	Kokku	Eesti	Vene	Kokku
Koha						
1998	1100	940	2040	707	545	1252
1999	850	850	1700	623	350	973
2000	1000	1000	2000	622	540	1162

2001	1000	1000	2000	450	246	696
2002	850	850	1700	911	896	1807
2003	1300	1300	2600	1765	1386	3151
2004	1300	1300	2600			
Ahven						
1998	700	400	1100	809	384	1193
1999	700	700	1400	670	465	1135
2000	700	700	1400	538	353	891
2001	650	650	1300	281	197	478
2002	400	400	800	230	105	334
2003	450	450	900	600	267	867
2004	450	450	900			
Tint						
1998	2300	2700	5000	1421	1545	2966
1999	2100	2100	4200	947	1086	2033
2000	2050	2050	4100	1104	275	1379
2001	1800	1800	3600	623	540	1163
2002	3250	3250	6500	2214	1338	3552
2003	1300	1300	2600	187	277	464
2004	1000	1000	2000			
Haug						
1998	100	60	160	98	60	158
1999	100	100	200	110	94	204
2000	110	110	220	111	117	228
2001	150	150	300	123	89	212
2002	150	150	300	145	74	219
2003	150	150	300	111	175	286
2004	160	160	320			
Latikas						
1998	300	350	650	168	491	659
1999	400	400	800	135	347	484
2000	550	550	1100	135	465	600
2001	550	550	1100	231	280	511
2002	550	550	1100	324	572	896
2003	600	600	1200	251	909	1160
2004	600	600	1200			
Särg						
1998	250	300	550	124	351	475
1999	250	250	500	164	286	450
2000	350	350	700	223	490	713
2001	375	375	750	213	286	499
2002	400	400	800	261	393	654
2003	500	500	1000	188	684	872
2004	700	700	1400			

Allikas: Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituudi lepingu M-9-1-2003 /1437 26. augustist lõpparuanne

Tabel nr 10 Eesti kalasaagid Peipsi ja Lämmijärvest 1999 – 2003.a. tonnides

Kalaliik	Aasta				
	1999	2000	2001	2002	2003
Koha	623	622	450	911	1765
Ahven	670	538	281	230	600
Haug	110	111	123	145	111
Latikas	135	135	231	324	251
Särg	164	223	213	261	188
Tint	947	1104	623	2214	187
Siig	35	9	9	11	6
Rääbis	47	2	0	0	0
Luts	50	34	32	37	31
Muud liigid	63	11	12	18	16
Kokku	2846	2788	1975	4150	3156

Allikas: Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituudi lepingu M-9-1-2003 /1437 26. augustist lõpparuanne

Eesti kalurid püüdsid 2003.a. 10 kuuga kogusaagist 45,3 % mutnikuga, 23,1 % võrkudega, 31,4 % mõrdadega ja 0,2 % muude vahenditega. Väljapüük püügivahendite kaupa on olnud erinevatel aastatel erinev. 2002.a. püüti mutnikutega 13 %, võrkudega 17% , mõrdadega 69 % ja muude vahenditega vähem kui 1% .

Väljapüük püügivahendite kaupa on olnud erinevatel aastatel erinev olenedes ilmastikust ja püügikorraldusest.

Tabel nr 11 Eesti kalasaagi koosseis püüniste kaupa Peipsi ja Lämmijärves 2003.a. seisuga 31.10 tonnides ja %-des

Kalaliik	Mutnikud		Võrgud		Mõrrad		Muud		Kokku	
	t	%	t	%	t	%	t	%	t	%
Koha	1008	71	407	56	328	33	4	50	1747	56
Ahven	343	24	62	9	193	20	0	2	598	19
Haug	35	2	50	7	18	2	2	32	105	3
Latikas	13	1	109	15	126	13	1	9	249	8
Särg	14	1	81	11	91	9	0	2	185	6
Siig	0	0	5	1	1	0	0	0	6	0
Tint	0	0	0	0	187	19	0	0	187	6
Luts	0	0	9	1	21	2	0	4	30	1
Muud liigid	0	0	1	0	15	2	0	0	16	1
Kokku	1414	100	723	100	979	100	7	100	3123	100

Allikas: Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituudi lepingu M-9-1-2003 /1437 26. augustist lõpparuanne

Tabel nr 12 Eesti kalasaagid tonnides püügikuude kaupa Peipsil ja Lämmijärves 2003.a.

Kala- liik	Kuu												Kokku
	01.	02.	03.	04.	05.	06.	07.	08.	09.	10.	11.	12.	
koha	97,5	46,7	32,2	41,3	71,2	73,6	96,3	42,7	826,6	419,0	14,8	2,8	1750
ahven	1,1	1,2	6,0	11,3	163,5	7,5	21,4	11,4	224,8	150,1	1,5	0,2	598
haug	23,9	9,8	7,5	1,9	0,9	1,4	3,1	3,7	36,6	16,0	4,9	0,9	106
latikas	25,0	20,5	22,8	28,4	27,4	12,9	19,4	17,7	59,1	15,5	2,1	0,3	249
särg	3,7	5,5	16,5	59,6	48,0	3,1	8,7	7,2	22,1	11,1	2,1	0,5	186
siig	1,1	0,8	0,5	0,4	0,6	1,1	0,2	0,4	0,8	0,4	0,1	0,0	6
tint	0,0	0,0	0,0	1,5	185,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	187
luts	0,5	0,8	1,9	3,7	11,2	0,9	3,4	1,5	2,9	2,9	1,5	0,2	30
muud	0,1	0,0	0,0	0,5	13,0	0,1	0,1	0,5	1,8	0,3	0,0	0,0	16
kokku	153	85	88	149	521	101	153	85	1175	615	26	4,9	3156

Allikas: Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituudi lepingu M-9-1-2003 /1437 26. augustist lõpparuanne ja ametlik püügistatistika 2003.a.

Kalapüük kui tegevusala on sesoonne, mistõttu tööandjad eelistavad alalise töölepingu asemel püügiteenuse ostmist.

Kalapüügil annab suurima tööhõive võrgupüük. Kalurid püüavad 3 - 15 võrguga ja 1 - 4 mõrraga, 1 mutnik annab tööd 4 - 6 kalurile. Majanduslikud kalkulatsioonid näitavad, et kaluri elatab ära ja tagab jätkusuutliku tegevuse püük 10 võrguga.

Tabel nr 13 Põhiliste püügivahendite kasutamise aeg

Püügivahend	Kuu											
	01.	02.	03.	04.	05.	06.	07.	08.	09.	10.	11.	12.
Põhjanoot ehk mutnik									x	x	x	x
Raam- või nakkevõrgud	x	x	x	x	x				x	x	x	x
Mõrrad				x	x	x	x	x	x	x		

Kalapüük kui tegevusala on sesoonne, mistõttu tööandjad eelistavad alalise töölepingu asemel püügiteenuse ostmist. Suurima tööhõive annab võrgupüük.

4.2.2. Kalasaagi rahaline väärtus 2000 -2003

Kalasaagi rahalisest väärtusest moodustas koha 2000.a. 46%, 2001.a. 49 %, 2002.a. 65 %, 2003.a. 79% ja ahven 2000.a. 31 %, 2001.a. 26 %, 2002.a. 8% ja 2003.a. 13 %

Koha osa kalasaagi väärtuses näitab selle kalaliigi püügile väga suurt survet.

Tabel nr 14 Kalasaagi rahaline väärtus 2000-2003

Kalaliik	Saagi rahaline väärtus EEK			
	2000	2001	2002	2003
Angerjas	17 909	25 633	19259	
siig	136 288	18 249	196 668	108 000
rääbis	13 920			
vimb			32	
latikas	827 776	1 876 277	3 341 946	2 510 000
koha	14 157 346	13 803 690	35 369 508	67 070 000
haug	1 243 431	1 616 821	2 894 204	2 220 000
ahven	9 638 437	7 329 655	4 431 816	11 400 000
tint	3 825 925	2 162 698	6 642 426	374 000
Särg/nurg	703 814	707 953	1 380 954	940 000
säinas	18 234	28 937	22 065	
luts	178 022	290 664	303 061	248 000
muud	11 017	24 398	34 126	32 000
Kokku	30 772 120	27 884 975	54 636 066	84 902 000

Statistilise kalasaagi rahaline väärtus ei taga vajalikele investeeringutele katet. Seetõttu ei usalda investeerijad piirkonda.

4.3. Kalanduslikud investeeringud

Investeeringute selgitamiseks koostati küsitlusleht, mis väljastati kõigile Peipsi püügilojevatele ettevõtjatele.

Laekunud andmete põhjal (tagasi laekus 42 küsitluslehte) tehti üldistused. Suurematest püügifirmadest ei tagastanud küsitluslehti OÜ Peipsi Grupp, OÜ Kallaste Rand, OÜ Peipus Fish ja OÜ Latikas.

Küsitluslehtedele ei jõudnud töötetvõtulepinguga püügiteenuse osutajate kalapüügipaadid ja püügivahendid.

Järgnevalt ülevaade laekunud küsitluslehtedest.

75 % püügiloaomanikest on väikefirmad ja füüsilisest isikust ettevõtjad, kelle investeeringu tegevusse on kuni 5,5 m pikkune kalapaat ja 10 -15 võrku ja /või 1-2 mõrda ning lumesõiduk. Enamasti müüakse kala kohe paadist esmakokkuostjale, mistõttu on kalahoidmiseks sügavkülmkirst või külmik.

11 % püügiloaomanikel on kalapüügiks sobilikumad kalapaadid, 50 -100 võrku ja 10 - 20 mõrda. On olemas väikesed külmkambrid, lao- ja muud abiruumid. Kasutatakse kas lihtsat randumiskohta oma kinnistul või nõukogude ajal valminud randumis- või kaikohti. Omavad lume- ja kalatranspordiks sõidukeid. Kinnisasjadesse investeeringud on eelkõige

firmaomaniku kinnistule rajatud lao- ja pooleliolevad külm- või kalatöötlemishooned.

14 % püügiloa omanikest omavad kõigile nõuetele vastavaid kalapaate, mis vajavad uuendamist või põhjalikku remonti. Neid kasutatakse eelkõige mutniku- ja mõrrapüügil. Püügivahenditest kuuluvad neile mutnikud, nn. muud püügivahendid (kaldanoot, pöörinoot), mõneljuhul ka mõrrad.

On olemas nõuetekohased kalavastuvõtupunktid, suuremamahulised külmkambrid või -hooned, kala transpordiks vajalik tehnika, püügivahendite abivahendite hoiuruumid ja muud kalapüügiks ning hoidmiseks (töötlemiseks) rajatised-vahendid. Nende käsutuses on kas passistamata sadam või korralikud kaikhad. Enamasti on olemas kontoriruumid.

Sadamad

Peipsil on ainult Kallaste sadam passistatud (sadamaregistriskood EE KLL) ning vastab kõigile sadamale esitatud nõuetele.

Küsitluslehtedel on nimetud Kolkja, Varnja, Laossina, Omedu, Mustvee, Lüübnitsa, Võõpsu, Röpina, Vasknarva, Laagsaare passistamata sadamaid ja kaikohti Omavalitsuste andmetel on nimetatud veel Lohusuu ja Alajõe sadamaid (kaikohti)

pilt

Kallaste sadam on 2004.a. ainus passistatud sadam Peipsil

Kalatöötlemistsehhid

Europassiga fileerimistsehhid Kallastel (2 tk), Kadrinal, Kolkjas, Lohusuu ja Alatskivil.

Lisanduvad veel mõned kalatöötlemishooned (suitsetamine, kuivatamine), mis annavad toodangut siseturule.

Muud kalandusega seotud kinnisasjad.

Pumbamaja 1 tk

Paatide tankla ja kai 1 tk

Puutöökoda 1 tk

Toidubaar 2 tk

pilt

OÜ MIF Laine kauplus Omadus on oluline sotsiaalmajanduslik investeering

kaart

Kaart sadamate ja fileerimistsehhide paiknemise kohta

75% kalapüügiga tegelevatest ettevõtjatest on üksikettevõtjad või väikefirmad, kes ei ole suutelised tegema olulisi investeeringuid. Nii ongi kalandusega seotud investeeringud piirkonda tagasihoidlikud. Suurfirmad on investeerinud fileerimistsehhidesse. Praegune sadamate ja kalapüügipaate olukord ei taga Peipsi kalanduse jätkusuutlikku arengut. Euroopa Liidu fondide abi piirkonda on hädavajalik.

5. Peipsi järve kalanduse sotsiaalmajanduslik tähtsus

Peipsiäärsetes omavalitsustes enamuses on elanikkond seotud otseselt või kaudselt kalandusega.

1976.aastal moodustati Ministrite Nõukogu määrusega ühine kolhoos "Peipsi Kalur" ning sellega tingitult osa rannikuäärsetest aladest jäi püügist kõrvale. 1986.aastast hakati kalapüüki taastama alates Jõgeva rajoonist, kuid 10 aastat oli andnud tugeva baasi kalanduse arenguks Alajõel, Lohusuus, Kallastel, Kolkjas ning Mehikoormas. Neis piirkondades on arenenud ka praegu kalapüük ja ka -tööstus tugevamini. Võrreldes nõukogude ajaga tõusis kalapüük Eesti Vabariigi taasiseseisvumisega Peipsil mitmekordseks, sest inimestel oli vaja teenida elatist. Kuna Peipsi äärsed maad on väheviljakad, kadus ühismajandite likvideerimisega seni siin toimunud põllumajandus. Kadunud on enamuse turgu siin viljeletud köögiviljadele. Samuti teeb mõttetuks siin väheviljakatel maadel põllumajandus- ja aiandussaaduste müügiks kasvatamise kuna sisse on tunginud odavad Euroopa produktid. Nii on väljakujunenud põhiliste elatusallikatena Peipsi piirkonnas erinevates ulatustes kalapüük ja -tööstus ning puidu ülestöötamine ning -töötlus.

Teised tööandjad on kohalikud omavalitsused, väikefirmad (kauplused, turism, loomakasvatus, põllumajandus ja köögiviljakasvatus). Kalanduse osa ei saa Peipsi ääres üheski omavalitsuses alahinnata olgugi, et ta on väga erinev - mõnes vallas, nagu Alajõe (tööelistest töötavatest inimestest 2000.a. andmete põhjal oli ligi pool) peale selle käis kalapüügile inimesi ka muudest omavalitsustest). Samas kõrval Tudulinna vallas majanduslikku tähtsust kalandus praktiliselt ei oma.

Tabel nr 15 Peipsiäärsete omavalitsuste elanike arv

Jkr nr	Omavalitsus	Elanike arv seisuga 2003	Sealhulgas mehi vanusega 15-19.a.	sealhulgas mehi vanusega 20 - 64 a
Ida-Virumaa				
1.	Alajõe vald	379	6	126
2.	Iisaku vald	1477	56	386
3.	Tudulinna vald	651	18	173
4.	Lohusuu vald	840	30	245
	<i>Kokku:</i>	3347	110	930 e. 28 %
Jõgevamaa				
5.	Pala vald	1369	56	393
6.	Kasepää vald	1381	48	397
7.	Mustvee linn	1696	66	474
	<i>Kokku:</i>	4446	170	1264 e. 28%
Põlvamaa				
8.	Räpina vald sh. Räpina linn	5730/ 2927	473 121	1516 742
9.	Mikitamäe vald	1115	41	304
10.	Värska vald	1465	60	410

<i>Kokku:</i>		8310/5383	695/222	2230/1488 <i>e. 27%</i>
Tartumaa				
11.	Kallaste linn	1193	55	323
12.	Peipsiääre vald	943	31	280
13.	Meeksi vald	790	35	226
14.	Alatskivi vald	1445	42	393
15.	Vara vald	1958	80	537
16.	Võnnu vald	1256	45	359
17.	Piirissaare vald	95	0	35
<i>Kokku:</i>		7680	288	2153 <i>e. 28%</i>
Kõik kokku:		23783/ 20856		6577

Allikas: Statistikaameti statistilised andmed

Kalapüügil osaleb 2001-2004.a. keskmisena 595 kalurit, mis moodustab 20 - 64 aasta vanustest meestest 9 %.

Andes kalurile 10 võrguga püügiõiguse saab tööd 300 kalurit, mis moodustab 20 -64.a. vanustest meestest 4,6 % ehk tööhõive väheneb 2 korda. Eesti Kalurite Liidu ettepanek anda ühele kalurile vähemalt 15 võrguga püügiõigus vähendab kalurite arvu 200-le ehk 3 % 20- 64.a. vanustest meestest saab tööd kalapüügil.

6. Peipsi kalanduse SWOT analüüs

Tugevused

1. kalapüügil on ajaloolised traditsioonid ja oskused
2. kalanduslike investeeringute olemasolu (nii kinnis- kui valasvara)
3. suhteliselt heal tasemel kalavaru
4. on olemas oskustega tööjõud korraldajate, kalurite ja töötajate tasemel
5. pikaajalised teadusuuringud, mis võimaldavad prognoosida kalavaru seisundit ette
6. hea geograafiline asend. Piirkond asub Euroopat Venemaaga ühendava trassi ääres
7. atraktiivne piirkond kalandusele orienteeritud turismi-teenuse arendamiseks

Nõrkused

1. kogemustega kalurid on eakad ja langevad lähiajal tööturul välja
2. ühekülgsed investeeringuid fileerimistsehhidesse.
3. sadamate halb olukord
4. vähesed investeeringud kalapaatide uuendamisse
5. moraalselt ja füüsiliselt vananenud püügivahendid
6. kalandusega seotud puhkemajanduslike teenuste madal kvaliteet
7. halb infolevik piirkonnas nii vene- kui ka eesti keelse elanikkonna hulgas
8. e-ühiskond ei ole jõudnud Peipsi piirkonda
9. nõrk kalavarude kaitse ja järelvalve
10. ettevõtlike inimeste väljaränne piirkonnast, mistõttu on raskusi projektide käivitamisega Euroopa Liidu jt. programmidesse
11. oluline osa kalasaagist rändab ümber töötlemisele Pärnusse
12. kalurite ühingud (MTÜ Peipsi kalurite Ühing ja MTÜ Peipsi Alamvesikonna Kalurite Liit) ei tegele põhikirjaliste tegevuste arendamisega ning nõrk on koostöö kohalike kalandust korraldavate riigiasutustega
13. investeerijad ei usalda piirkonda
14. ebastabiilsus kalanduse korraldamisel
15. sesoonsus tööhõives
16. koostöö puudumine ettevõtjate vahel

Võimalused

1. kalavaru kasutamise võimalus puhkemajanduse osana
2. püütud kala töötlemine lõpp-produktini kohapeal
3. kala töötlemise suurendamine siseturule
4. kalandusele kui majandusharule orienteeritud väikeettevõtete käivitamine (kalapaatide, püüniste remont jt)
5. kalatarvete (eelkõige harrastuspüüdjatele orienteeritud) müügi-võrgu arendamine
6. kalatoitudele jt kohalikule toidukultuurile orienteeritud toitlustuskohtade laiendamine (turismiteenuse osutamise võimalus)
7. komplekssete kalandusele orienteeritud puhkemajanduslike teenuste väljaarendamine (paadijääsõiduki teenus, ööbimine, toitlustamine, giiditeenus piirkonnas) erinevatele sihtgruppidele
8. ainulaadne kultuurilis-ajalooline taust kalandusele orienteeritud puhkemajandusliku teenuse osutamiseks
9. kalapüügi ja -töötlemise teenindusteenuste arendamine

Ohud

1. väheneb kalavaru
2. välisturu nõudluse muutused
3. noor põlvkond ei taha valida piirkonna traditsioonilisi elukutseid
4. noored lahkuvad piirkonnast, kuna tegevusvaldkonnad on suhteliselt ühekülgsed ning puudub kindlus tuleviku võimalustes
5. tööjõu madal kvaliteet
6. järelvalve ei parane
7. Erinevad seadusandlikud aktid kalapüügikorralduses Eestis ja Venemaal.
8. keskkonnaseisund ei parane

Allikas: seminarid ja töögrupi koosolekud

7. Kalapüügiga seotud ja alternatiivtegevused

Kuna Peipsi ei anna võimalusi kõigil tööealistel teenida elatust tema andidest, siis on aastatega välja kujunenud ka muud elatusallikad.

Peipsi piirkonna teiseks elatusallikaks on olnud juba aastakümneid köögiviljakasvatus. Peipsi kesk- ja lõunaosas on juba aastasadu kasvatatud sibulat (kohalik peipsiäärne) – probleemiks on aga seoses Euroopa Liiduga ühinemise järel Poolast sisseveetav odav sibul, mis kipub kohaliku sibulakasvatuse tegema mõttetuks. Suur probleem on turustamisega. Peipsiäärne piirkond on kasvatanud ka kurki ja tomatit ning see traditsioon jätkub osades piirkondades nagu Kasepää, Mustvee kasvatakse porgandit.

Peipsi piirkonnas kasvab hulganisti metsa. Peale Eesti iseseisvumist on saanud algust mitmed metsäulestötamise, metsatranspordi ja puidutootmisfirmad.

Kõigis valdades on vähemal või suuremal määral arendatud puidu ülestötamist ja puidutööstust. Kindlasti on aga kuni lõpp-produktini töötlemise näol laienemise võimalusi.

Osades valdades, kus on rohkem põllumajanduslikku maad toimib põllumajandus- ja loomakasvatussaaduste tootmine. Kindlasti on vaja loomakasvatust laiendada lamba- ja lihaveiste kasvatamise näol, kes sobiksid Peipsi väheväärtuslikele heina- ja põllumaadele.

On ka erilisi tegevusalasid nagu Vara vallas põldvuti kasvatus või Värskas vallas mineraalvee tootmine.

Kõikides omavalitsustes annab olulise kaubandus ja elanikele olmeteenuid pakkuvad asutused ning omavalitsused ise.

Peipsi äär annab küllaltki võimalusi kalandusele alternatiivsete tegevusalade rakendamiseks, puudu jääb aga ettevõtlikest inimestest ning rahalistest vahenditest uute tegevuste käivitamiseks. Samuti on puudus töötegijatest, püütakse läbi ajada toimetuleku toetuste või juhutöödelt saadava rahaga. Ettevõtlikumad inimesed on kolinud ära linnadesse, kus on suuremad võimalused teenimiseks.

Alternatiivtegevuste rakendamisel on probleemiks vananev elanikkond, kes ei ole aktiivne uusi tegevusi käivitama.

Igasuguste tegevuste arendamiseks Peipsi piirkonnas on väga suur risk, kuna piirkond on olnud aastakümneid ääremaaks (nn. Mustaks tsooniks), kuhu infrastruktuuride väljaehitus on jõudnud viimases järjekorras või ei ole jõudnudki.

Kuna Peipsi ääres on väga erinev rahvuslik ja usuline kultuur, on piirkond väga atraktiivne turismiobjektina. Aasta-aastalt suureneb turismi, majutus- ja toitlustusteenuseid pakkuvate firmade arv. Turismiga seonduv ei anna suuri sissetulekuid ja on hooajaline, seetõttu investeringute tegemine on sellesse valdkonda küllaltki riskantne.

Välja on kujunenud mõned paadilaenuuskohad harrastuskaluritele. Samuti teostatakse talvisele Peipsile harrastuskalurite vedu, võimalik on tellida laeva ja kaatrisõite. Peipsiääre põhjapoolsem osa on olnud oma liivaste randadega

ühiks suurimaks suvituspiirkonnaks, tänu millele on võimalik pakkuda hooajal teenuseid.

Seni on turismiga – majutus, toitlustus jne. püütud läbi ajada võimalikult väikese töötajate arvuga hõlmates põhiliselt perekondi. Seda eriti selle tõttu, et turism on siiski hooajaline ja praegu mitte eriti tulutoov. Peipsiäärsete omavalitsuste turismi on liitunud projekt Emajõe Jõeriik -, mis pakub turismiteenust nii Emajõel kui Peipsil ning rahvusvaheline projekt “Via Hanseatica”

Turism Peipsi ääres rajaneb kultuurilis-usulistele väärtustele ning Peipsiääre looduslikule ilule, mis on kogu ulatuses väga erinev ja kaunis.

Tabel nr 16 Põhi- ja alternatiivtegevusalad valdade kaupa

Maakond/vald	Põhirahvus	Usuline kuuluvus	Põhitegevusalad	Alternatiivtegevused
IDA-VIRUMAA				
Alajõe vald	venelased	õigeusk	kalapüük kalatööstus turism	suvituspiirkond jahipidamine
Iisaku vald	eestlased	luteri	metsatöötlus puidutöötlus ja -transport	jahipidamine turism suvituspiirkond
Tudulinna vald	eestlased	luteri	metsamajandus metsatransport põllumajandus	jahipidamine turism suvituspiirkond
Lohusuu vald	venelased eestlased	õigeusk luteri	kalapüük kalatööstus	turism puhkemajandus
JÕGEVAMAA				
Mustvee linn	venelased eestlased	õigeusk luteri	köögiviljakasvatus	kalandus turism
Kasepää vald	venelased eestlased	õigeusk	kalandus köögiviljakasvatus	turism kalatöötlus
Pala vald	eestlased	luteri	puidutöötlus kalatöötlemine turism	kalapüük jahindus köögiviljandus põllumajandus
TARTUMAA				
Kallaste linn	venelased	vanausulised õigeusk	kalapüük kalatöötlus	kaubandus turism
Alatskivi vald	eestlased	luteri	põllumajandus puidutöötlemine	turism kalatöötlus kalapüük
Peipsiääre vald	venelased	vanausulised õigeusk	kalapüük kalatöötlus köögiviljandus	turism põllumajandus
Meeksi vald	venelased eestlased	õigeusk luteri	kalapüük puidutöötlus	
Piirissaare vald	venelased	vanausulised õigeusk	köögiviljakasvatus kalapüük	turism
Vara vald	eestlased	luteri	põllumajandus puidutööstus	turism põldvutikasvatus
Võnnu vald	eestlased	luteri	puidutööstus põllumajandus	puidubriketi tootmine

PÕLVAMAA				
Räpina vald	eestlased	luteri	köögiviljandus puidutöötlus	turism kaubandus kalandus
Mikitamäe vald	setu	õigeusk	metsamajandus põllumajandus	turism kalapüük
Värskä vald	setu	õigeusk	taastusravi puidutööstus mineraalvee tootmine turism	kalatransport

Allikas: valdade koduleheküljed, omavalitsuste ja ettevõtjate esitatud andmed

Tabel nr 17 Turismiobjektid ja –teenused Peipsi piirkonnas

Maakond/vald	Turismiobjekte	Turismiga tegelevad firmad	Pakutavad teenused
IDA-VIRUMAA			
Alajõe vald	Vasknarva kindluse varemed Katase kadakas Vasknarva ja Alajõe õigeusukirikud	puhkekeskus "Suvi" külalistemaja Uuskülas hostel Villa Marika	majutus, toitlustus majutus, toitlustus majutus
Iisaku vald	Kauksi liivarannad Kuru määnd Roostoja küla mälestuskivi Iisaku park, kirik ja kalmistu Jõuga kääbaskalmistu Varesmetsa maa-alune kalmistu Iisaku muuseum Sõrumäe Kalmemägi Täriveri mägi vaatetorniga	Tisler OÜ Dello pagariäri OÜ Mäenurga Talu Kauksi telklaager Kauksi puhkelaager Kauksi puhkemaja	pereturism toitlustus turism telkimine, toitlustus majutus, toitlustus majutus
Tudulinna vald	Tudulinna hüdroelektrijaam Rahukoguduse kirik ja vana kirik Tudulinna tuuleveski Linnamägi Rannapungerja majakas Muraka maastikukaitseala	Matsu Talu Külalistemaja	majutus
Lohusuu vald	Õigeusu kirik ELRKK kirik Järvevälja luitestik Rootsi kääpad Piilsi kalmumägi		
JÕGEVAMAA			
Mustvee linn	Heino Lubja kaalude muuseum Vanausuliste muuseum Õigeusukirik Vanausuliste kirik Leinav Neitsi Peipsi kaldal Kalevipoja lingukivi	Ökoturismiühing Iron'i kodumajutus külalistemaja Kohvik "Vikerkaar" Söökla-baar "Ankur"	Majutus Majutus Toitlustus toitlustus
Kasepää vald	Raja vanausuliste palvemaja unikaalne tänavküla Kükita vanausuliste kirik	MIF.Laine OÜ Peipsi Kalatööstus FIE Jüri Vooder	majutus toitlustus laevasõidud

Pala vald	Kodavere kirik 100.a. tamm Rannal A.Haava sünnikoht	OÜ Pootsman PT Hansu talu Sääritsa Kordoni OÜ Anu Kooli Männi puhkemaja	majutus, toitlustus, turismiteenused majutus, toitlustus majutus, toitlustus majutus, toitlustus
TARTUMAA			
Kallaste linn	liivakivi paljand vanausuliste kirik ja kalmistu Peipsi muuseum		
Alatskivi vald	Alatskivi loss J.Liivi sünnikoht ja muuseum Kalevipoja säng Hirveaed	söögimaja "Tallitare" Liisu kohvik Hirveaia külaliskorter	toitlustus toitlustus majutus
Vara vald	Vara kirik Välgi kirik Nõiamaja	Kivi Forellipüügi OÜ Koosa Pubi Sahkri turismitalu Nõiamaja	forellipüük, majutus, toitlustus majutus, toitlustus lastelaagrid, majutus
Võnnu vald	Võnnu vana kalmistu Lääniste matkarada Kalevipoja lingukivi Hammastes Kurista matkarada Võnnu matkarada	Rootsi talu Lääniste telkimisplats FIE Malle Hindriksoo	ökotalu, telkimisplats paadisild, telkimine toitlustus
Peipsiääre vald	vanausuliste kirikud Kolkja vanausuliste muuseum	Kolkja Kala- ja sibularestoran	toitlustus
Meeksi vald			
Piirissaare vald	Piirissaar	botaanilis-zoloogiline kaitseala	
PÕLVAMAA			
Räpina vald	Meelva sookaitseala Räpina park ja põlispuud Rahumäe metsapark Tsõõrikmäe meteoriidikraater Linte linnus		
Mikitamäe vald	setu kultuur ja traditsioonid		
Värska vald		AS Värska Sanatoorium Hirvemäe Puhkekeskus	taastusravi, majutus, toitlustus, turismimajandus

Allikad: omavalitsuste koduleheküljed, Statistikaameti andmed, omavalitsuste ja firmade poolt esitatud andmed.

Peipsi piirkonna ajalooliselt väljakujunenud tegevused –kalapüük ja köögiviljandus tagasid elanikele aastaringse tööhõive.

8. Eesti ja Euroopa Liidu keskkonna seadusandluse mõju kalamajandusele

Looduskaitseseaduse § 91 lõike 6 alusel on kinnitatud Euroopa komisjonile esitatavate Natura 2000 võrgustiku alade – linnualade ja loodusalade nimekiri. Peipsi järve puudutavad Natura 2000 võrgustiku alad on järgmised:

1. Emajõe suudmeala ja Piirissaare linnuala Tartu maakonnas linnudirektiivi I lisa linnuliikide ja I lisast puuduvate rändlinnuliikide elupaikade kaitseks. Pindala 34 180 ha. Liigid, kelle elupaiku kaitstakse: rästas-roolind, sinikael-part, rägapart, suur-laukhani, rabahani, kaljukotkas, suur-konnakotkas, punapeavart, tuttvart, hüüp, sõtkas, öösorr, mustviires, must-toonekurg, roo-loorkull, väikeluik, väikepistik, väike-kärbsenäpp, rohunepp, merikotkas, punaselg-õgija, hallõgija, väikekajakas, naerukajakas, mudanepp, väikekoskel, suurkoovitaja, kalakotkas, täpikhuik, vööt-põosalind, teder;
2. Peipsi linnuala Ida-Viru, Jõgeva ja Tartu maakonnas linnudirektiivi I lisa linnuliikide ja I lisast puuduvate rändlinnuliikide elupaikade kaitseks. Pindala 1782 ha. Liigid, kelle elupaiku kaitstakse: viupart, suur-laukhani, rabahani, sõtkas, väikeluik, laululuik, hallpõsk-pütt, kaldapääsuke;
3. Lahepera loodusala Tartu maakonnas loodusdirektiivi I lisa elupaigatüübi ja II lisa liikide elupaikade kaitseks. Pindala 14 060 ha. Kaitstav elupaigatüüp: vähe- kuni kesktoitelised mõõdukalt kareda veega järved (3130). Liigid, kelle elupaiku kaitstakse: harilik tõugjas, harilik hink, harilik võldas, harilik vingerjas;
4. Lüübnitsa loodusala Põlva maakonnas loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpide ja II lisa liigi elupaiga kaitseks. Pindala 1553 ha. Kaitstavad elupaigatüübid: vähe- kuni kesktoitelised mõõdukalt kareda veega järved (3130), looduslikult rohketoitelised järved (3150), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270), lamminiidud (6450), liigirikkad madalsood (7230), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080). Liik, kelle elupaika kaitstakse: läikiv kuldsirbik;
5. Raadnast-Kalmakülani loodusala Ida-Viru maakonnas loodusdirektiivi I lisa elupaigatüübi ja II lisa liigi elupaiga kaitseks. Pindala 27 370 ha. Kaitstav elupaigatüüp: vähe- kuni kesktoitelised mõõdukalt kareda veega järved (3130). Liik, kelle elupaika kaitstakse: harilik tõugjas.

kaart

Peipsiäärsed Natura 2000 võrgustiku alad/ allikas Maa-ameti kodulehekülg

Eelpool nimetatud Natura 2000 võrgustiku aladel v.a. Piirissaare kehtivad Keskkonnaministri määruse 22. aprill 2004 nr 24 järgi majandustegevuse ajutised piirangud. Nendel aladel on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine; uuendusraie, väljaarvatud turberaie perioodiga vähemalt 40 aastat; väetiste ja mürkkemikaalide kasutamine looduslikul rohumaal ja metsamaal.

Ala valitseja nõusolekuta on keelatud teede ja liinirajatiste rajamine; ehitiste, kaasaarvatud ajutiste ehitiste püstitamine; veekogude veetaseme muutmine ja nende kallaste kahjustamine; uute maaparandussüsteemide rajamine; maavarade ja maa-ainese kaevandamine.

Nagu ajutistest piirangutest, mis kehtivad üks aasta, selgub ei takista see kalapüüki, kuid on raskendatud paadisildade ning randumiskohtade rajamine.

Natura 2000 võrgustiku aladel võivad kalapüügipiirangud kõne alla tulla lindude pesitsemisajal. Linnualadel võib pesitsusperioodil tekkida vajadus piirata linnustiku kaitse-eesmärgil paadisõitu ja muud liiklemist

Euroopa Liidu Veepoliitika Raamdirektiiv (VRD) nõuab vee kvaliteedi määramist vastavalt kõrvalekalde määrale tüübi-spetsiifilistest "soovituslikest tingimustest". Peamist tähelepanu pööratakse bioloogilistele elementidele nagu fütoplankton, veefloora, selgrootu põhjaloomastik ja kalad. Hüdro-morfoloogilistele ja keemilis-füüsikalistele elementidele pööratakse tähelepanu sel määral, mil nad toetavad bioloogilisi elemente. VRD annab üldised juhtnöörid ökoloogiliste seisundite määratlemiseks: väga hea, hea, keskmine, kehv ja halb. Milliseid parameetreid ja mõõtkavu rakendada erinevate kvaliteedi-elementide seisundite määratlemiseks, annab ikka veel arutlusainet. Need indikaatorid võivad sisaldada nt koosluse suurusstruktuuri või bioloogiliste elementide suuremate rühmade vahelisi proportsioone.

Peipsi järve ökoloogilise seisundi esimene hindamine vastavalt VRD nõudmistele näitas järgmist:

- Fütoplanktoni koosluse struktuur pole oluliselt muutunud. Kuigi vee õitsemise intensiivsus on viimase paari aasta jooksul kasvanud, pole täheldatud märkimisväärseid muutusi sageduses või siis õitsemist põhjustavate liikide osas võrreldes varem dokumenteeritud ajavahemikuga rohkem kui sajand tagasi. Järve ökoloogilisele seisundile võib anda hindeks "hea". Siiski, lämmastikukoormuse vähenemine 1990ndatel on soodustanud lämmastikku siduvate sinivetikate arengut, mis soodsaite ilmastikutingimuste korral on põhjustanud suuri veeõitsenguid ja isegi kalade surma, nagu nt 2002. aasta suvel.
- Kerged muutused zooplanktoni liigilises koostises ja keskmises kaalus ei lõppe soovimatute häiretega Peipsi järves elavate organismide tasakaalus ning järve ökoloogilist seisundit võib hinnata "heaks".
- Suurtaimestiku põhjal võib Peipsi järve ökoloogilist seisundit võib hinnata osaliselt "heaks" ja osaliselt "keskmiseks", sõltuvalt järve piirkonnast ning selle avatusest tuultele ja lainetusele.

- Tulenevalt asjaolust, et Peipsi põhjaloomastik on muutunud mitmete uute liikide, peab arvestades soovituslikke tingimusi hindama järve ökoloogilist kvaliteeti "keskmiseks". Sellest hoolimata näitab suur liikide mitmekesisus ning tundlike puhta vee liikide rohkus ja elujõulisus "head" vee kvaliteeti.
- Peipsi järve kalavarud on tugevalt kasutuses ning liigpüüdmine oli juba 19. sajandil tavaline. Puhta vee liikide nagu räabise või siia arvukuse järsk langus, juhuslik kalade suremine, varude vähenemine ja röövkalade, nagu koha vanemate vanuserühmade vähesus ja üldiselt elupaikadega rahulolevate liikide, nagu kiisk arvukuse juurdekasv ei luba ökoloogilist kvaliteeti hinnata "keskmisest" kõrgemaks.
- Klorofüllü ja fosfori kontsentratsioonid peegeldavad hüdrokeemiliste ja hüdrofüüsikaliste näitajate osas enamasti "head" taset, samal ajal kui pH, lämmastiku kontsentratsioon ja vee läbipaistvus kirjeldavad pigem "keskmist" olukorda.

Peipsi järve ökosüsteemi kaitseks soovitatakse kõige olulisemate abinõudena fosforikoormuse vähendamist või vähemalt stabiliseerimist ning röövkalade kaitset.

Allikas: T. Nõges, P. Nõges, J. Haberman, K. Kangur, A. Kangur, P. Kangur, R. Laugaste, H. Mäemets, I. Ott, H. Timm, V.V. Yastremskij, T. Virro, Peipsi järve ökoloogiline klassifikatsioon vastavalt EL Veepoliitika Raamdirektiivile, MANTRA-East Infoleht 4, sügis 2002.

EDASPIDISED VÕIMALUSED

9. Töenduslike kalaliikide prognoosid aastateks 2005 – 2009

Teadusuuringud näitavad, et piirates püüdjate arvu ning kasutades aeg-ajalt ajutisi piiranguid on võimalik järgneval viiel aastal saada samasuurt kalasaaki kui 2003 ja 2004.a.

Olulisi muutusi kalastiku koosseisus ja saakides lähiaastatel oodata ei ole.

Tulevik seisnev paljuaastases keskmises.

*Tabel nr 18 Üldised lubatavad väljapüügid ja rahvuslikud püügikvoodid tonnides
(Koos Vene poolega, Peipsi osa jagada kaheks)*

ÜLDINE LUBATAV VÄLJAPÜÜK JA PÜÜGIKVOOT								
KALALIIK	2000	2001	2002	2003	2004	2005	sh. rahvuslik püügikvoot	
							VEENE	EESTI
Siig	90	60	60	60	50	40	20	20
Tint	4200	3700	6500	2600	2000	2000	1000	1000
sh. Pihkva järv	100	100	-	-	-	-	-	-
sh. Peipsi järv	4100	3600	6500	2600	2000	2000	1000	1000
Latikas	1350	1350	1350	1500	1500	1500	900	600
sh. Pihkva järv	250	250	250	300	300	300	300	-
sh. Peipsi järv	1100	1100	1100	1200	1200	1200	600	600
Koha	2350	2300	1830	2850	2800	2850	1550	1300
sh. Pihkva järv	350	300	130	250	200	250	250	-
sh. Peipsi järv	2000	2000	1700	2600	2600	2600	1300	1300
Haug	300	425	450	450	450	350	225	125
sh. Pihkva järv	80	125	150	150	130	100	100	-
sh. Peipsi järv	220	300	300	300	320	250	125	125
Luts	70	100	100	100	100	100	50	50
Ahven	1550	1450	960	1100	1100	760	430	330
sh. Pihkva järv	150	150	160	200	200	100	100	-
sh. Peipsi järv	1400	1300	800	900	900	660	330	330
Särg	1000	1100	1300	1550	2050	2050	1350	700
sh. Pihkva järv	300	350	500	550	650	650	650	-
sh. Peipsi järv	700	750	800	1000	1400	1400	700	700
Kokku	10910	10485	12550	10210	10050	9650	5525	4125

10. Püügikorraldus aastateks 2005 –2009

Kutselise kalapüügi võimalused (kvoodid) peaksid säilima praegusel tasemel. Säilima peab rannaelanike võimalus püüda kala harrastuspüügivõrguga. Harrastuskalapüügil tuleb välja arendada võimalused alveekalapüügiks, et vähendada survet Vooremaa järvedele

10.1 Töehõive kalapüügil

Eeltoodust selgus, et kalapüük on sesoonne tegevus. Töötegija on huvitatud, et talle oleks tagatud aastaringne töö. Töögrupis analüüsiti kahte võimalust.

Võimalus nr 1 - majanduslikult ökonoomsem

Võrgupüük - 60 võrgumasinat ja laeva 180 kalurit, püügiaeg aprill, september, oktoober - 3 kuud tööd

Talvine jääalune püük jaanuar, veebruar, märts, detsember 10 võrku kalurile 300 kalurit - 4 kuud tööd.

Mõrrapüük - aprill, mai, juuni, juuli, august, september, oktoober 4-5 mõrda kaluri kohta, 90 kalurit - 7 kuud tööd.

Tindimõrrad - aprill, mai 4-5 võrku 60 - 70 kalurit, 2 kuud tööd.

Muud, sealhulgas nakke- või raamvõrk silma suurusega 56 -76 mm Peipsi 1km tsoonis ja Pihkva ja Lämmijärvel 500 m tsoonis, aprill, september, oktoober 10 - 15 võrku kaluri kohta 50 kalurit - 3 kuud tööd.

Mutnikupüük - september, oktoober, november, detsember 90 kalurit 3 -4 kuud tööd.

Võimaluse nr 1 realiseerimiseks on vajalik teha suuri kulutusi paatidesse ja võrgumasinatesse. Oluliselt väheneb töehõive kalapüügil (ca 200 - 250 kalurit). Tehtud investeeringutest leiavad mitmed lühiajalist kasutamist. Tegemist on senisest kaasaegsema püügikorraldusega, mis eeldab haritud kalurkonda.

Võimalus nr 2 - traditsioonilise püügikorralduse säilitamine.

Arvestades töehõivet on otstarbekas säilitada väljakujunenud võrgupüügi korraldus, kuid ühele kalurile (püügiteenuse osutajale või palgatöölisele) väljastada vähemalt 10 võrku ja lisaks kasutada neid teiste püügivahenditega püügil.

Normaalne töehõive saab võrguga püüdjatele tagada kasutades neid mõrra ja mutnikupüügil. Seljuhul on kalurite arv 300 - 350. Sama arv kalureid oli püügil 1980 -ndatel ja 1990- ndate aastate algul.

**Õige on püügiteenuse osutamiselt minna üle töölepinguga töötavatele kaluritele. See tagab kalurile parema töehõive ja kindlustunde. Väheneb röövpüük ja paraneb kalvaru kaitse.
Eeskujuks AS Kallaste Kalur**

10.2. Rahvuslikele püügikvootidele üleminek

Peipsi-Pihkva järve kalapüüki reguleerivad rahvusvahelised kokkulepped. Eesti ja Venemaa kalanduskomisjonid koostavad igaaastaselt protokollid püügikorralduse ning väljapüügikvootide kohta.

Kalapüügi korraldamisel lepitakse kokku püügiajad, püügivahendid (sealhulgas püügivahendite silmasuurused jne) ja muud vajalikud tingimused säästlikuks kalavaru kasutamiseks .

Kokkuleppe aluseks on mõlema riigi teadusuuringud.

Praegu on kalapüük Peipsil korraldatud püügivahendite piirarvudega (4.1).

Püügikvootidele ülemineku SWOT analüüs

Tugevused

1. kalur saab valida majanduslikult kõige tasuvama (ökonoomsema) püügivahendi
2. kalur saab valida eeskirjade piires kvoodi väljapüügiaja
3. väheneb kalamüügi hinna kõikumine
4. iseotsustamine annab ettevõtjale suurema kindluse tuleviku suhtes ja tagab tegevuse stabiilsuse ning planeeritud investeeringud

Võimalused

1. püügiaja ja -vahendite valik võimaldab käivitada täiendavaid tegevusalasid
2. valides sobivamad püügi-vahendid ja -aja muutub kalapüük majanduslikult tasuvamaks ja saab investeerida püsiväärtustesse
3. väljapüügiaega valides saab kala müüa parima hinnaga

Nõrkused

1. mitteküllaldane järelvalve võib tekitada ülepüügi
2. kalurid ei esita õigeid püügi-andmeid ja kvoot täitub 31. detsembril
3. väheneb piirkonna tööhõive

Ohud

1. seadusandja seab ebasobivad kriteeriumid kvootide arvutamisel püüdjate kaupa
2. firmad eksivad planeeritud püügikorralduses
3. ebasobivad ilmastiku ja muud looduslikud tegurid
4. ebaõigete andmete esitamine võib tekitada väärtuslike kalaliikide ülepüügi.
5. väheneb tööhõive kalapüügil

Ettepanek püügikvootide arvestamiseks on järgmine: kvoot kehtestada esmalt püügivahendite kaupa ja siis jagada püügivahendite arvuga arvestamata ajaloolist väljapüüki ettevõtjate kaupa.

Ettepanek eeldab kalapüügiseaduse muudatust.

11. Kalasaagi rahaline väärtus ja investeeringud

Arvestades prognoose kalavaru seisundile ja koosseisule selgub, et väljapüük ei saa oluliselt suureneda. Tulud saavad kasvada kala müügihinna tõusu arvel, mis samuti praeguse majandusseisundi juures ei saa oluliselt tõusta. Sissetulekuid saab tõsta, müües kala töödelduna pool- või lõppproduktiks. 2003.a. oli arvestuslik kalasaagiväärtus ca 85 milj. krooni.

Jätkusuutlikuks tegevuseks vajab aga Peipsi kalandus olulisi investeeringuid. Peipsi ääres on arengukava koostamise ajal ainult üks kõigile nõuetele vastav passistatud sadam AS "Kallaste Kalurile" kuuluv Kallaste sadam.

Jõgeva ja Põlva maakonnas puuduvad kalasadamad.

Jõgeva maakonna kalurifirmad osalesid aktiivselt 2003.a. Omedu jõe suudmeala detailplaneeringu koostamisel. Neil oli võimalik esitada omapoolsed vajadused ning nõuded. Detailplaneeringus on kalapüügifirmade ettepanekutega arvestatud. Kalanduslikud ehitised koos abipindadega ja kaubasadam võtavad enda alla peaaegu 3 ha suuruse maismaa pinna. Detailplaneering näeb ette pinnad tolli ja piirivalve rajatistele. Sadam on planeeritud munitsipaalmaale.

Detailplaneering on kinnitatud. Kasepää Vallavalitsus on esitanud detailplaneeringust lähtuvalt rahastamisaotluse sadama tööprojekti koostamiseks koos vajalike lisadega EL struktuurfondide ettevalmistusfondi. Projekti rahastamisel toetavad selle realiseerimist 5 kalurifirmat.

Kalasadam puudub ka Põlvamaal. Seal töötavad keskmise suurusega ettevõtted ja FIE-dena püüdvad kalurid ei vaja spetsiaalset kalasadamat, vaid kai võimalusi kombineeritud tegevustega (kauba- ja puhkemajanduslik) sadamas. Rápina vallavalitsuse ja ettevõtjate koostöös on valminud detailplaneering Rápina sadamale, mis on küll puhkemajandusliku sihitusega, kuid on võimalus kalanduslike kaide rajamiseks. Rajatised asuvad munitsipaalmaal.

Põllumajandusministeeriumi arvates peaks olema Peipsi ääres praegusele Kallaste sadamale lisaks kuni 5 kaasaegset passistatud sadamat. Kas nendeks on Vasknarva, Lohusuu, Alajõe, Kolkja või mõni muu, oleneb ettevõtjate aktiivsusest ja koostööst omavalitsustega.

Oluliselt on vajalik investeerida kalapüügi paatidesse
pilt

Paadid Peipsi ääres

Kalanduse jätkusuutlikuks arenguks on vajalik investeerida sadamate rekonstrueerimisse ja ehitusse ning kalapüügipaatide kaasajastamisse. Majanduslik ei ole investeerida fileerimistsehhidesse, vaid soovil osta teenust praegu töötavatest. Kohalikule turule orienteeritud toodete valmistamiseks töötlemisettevõtete ehitamine vajab põhjalikku äriplaani.

12. Kalavarude kaitse ja taastootmine

Peipsi kalavaru kaitseks on oluline teadlikult (teaduslikult) reguleeritud kalapüügi korraldamine ning järelvalve tugevdamine.

Kalapüügieeskirjadest tulenevate piirangute abil on võimalik tagada kaladele normaalsed kudemistingimused. Need on taganud ja tagavad ka edaspidi kalavaru loodusliku taastootmise.

pilt

Ahven on kalaliik, mis vajab kaitset läbi seadusandluse

Sõjajärgseil kümnendeil tegid Venemaa kalandusasutused rea katseid rikastada Peipsi kalastikku siberi tuura, nelma, sasaani ja mitme teise võõrliigiga. Neist on vaid sasaan või tema kultuurvorm karpkala jäänud järve juhuslike püügikalade hulka, kuid temagi varud näivad täienevat pigem järve lähiümbruses olevatest kalatiikidest lahtipääsenud karpkalade arvel kui loodusliku järelkasvu tulemusena.

Mõned kalandusteadlased peavad perspektiivseks hakata Peipsis arendama angerjakasvatust. Stabiilse angerjavarude ja saakide tagamiseks tuleks lasta järve vähemalt 10 milj. klaasangerjat aastas, mis tagab korrapärase sisselaskmise juures igal aastal 370 –600 tonnise angerjasaagi, mis teeb praeguste hindade järgi 37 –60 milj. EEK. Peipsi rikkalikud zoobentose varud lubaksid mainitud klaasangerjate hulka kahekordistada. Arusaadavalt võib selline ettevõtmine teostuda vaid Eesti ja Venemaa kalauurijate, kalandusettevõtete ja kalakaitseasutuste tiheda koostöö korral ning ühisfinantseerimisel. Takistuseks on kalatrepi puudumine Narva jõel.

Allikad: Ervin Pihu, Andu Kangur "Kalad ja kalandus", "Peipsi". Tallinn 1999 ja seminarid

joonis

Kalapüügi keelualad ja keelualad

Kaitstes läbi kalapüügieeskirjade kalade kudealaid ja püügikeeluaega ei vaja Peipsi kalavaru taastootmiseks kalade asustamist.

13. Riigi ja omavalitsuste osa kalanduse ja kalandusega seotud tegevuste arendamisel

Riik ja omavalitsused ei saa lähtuvalt oma ülesannetest otseselt investeerida kalapüüki ja töötlemisse. Küll saavad nad tegeleda vajaliku infrastruktuuri arendamisega (teed, keskkonjarajatised, kommunikatsioonid jt) ning alternatiivsete tegevusalade suunamise ja projektides osalemise kaudu toetamisega. Nii tegeleb Kasepää Vallavalitsus aktiivselt Omedu sadama ja

Räpina Vallavalitsus Räpina sadama ehituse ettevalmistamisega. Jõgeva Maavalitsuse ja omavalitsuste koostöös on valminud teemaplaneering " Peipsi looderanniku miljööväertuslikud alad ". Uute rajatiste paigutamisel maastikku ning nende välisilme kujundamisel on oluline mitte rikkuda ajaloolisi miljööväertusi. Miljööväertuste säilitamine on oluline turismi kui ühe olulisena alternatiivtegevuse arendamisel.

Andmed näitavad, et üldine tööhõive piirkonnas on tagasihoidlik ja tööhõive kutselisel kalapüügil väheneb lähiaastatel. Seetõttu on oluline suurte kogu piirkonda hõlmavate projektide käivitamine.

13.1. Projekt "Via Hanseatica"

Projekt on käivitatud riigi ja Peipsi äärsete omavalitsuste koostöös.

Via Hanseatica (VH) on üle - euroopalise transpordivõrgustiku koosseisu kuuluv nn Kreeta koridor nr. 1A, mis kulgeb suunal Lübeck - Gdansk - Kaliningrad - Riia - Tartu - Narva - St.Peterburg.

Interreg III B projekt Rahvusvahelise turismitrassi väljaarendamine *VIA Hanseatica* arenguvööndis asukohaks on Leedu, Läti ja Eesti (marsruut Šiauliai-Riga-Valmiera-Valka-Tartu-Narva)

Projekti üldisteks eesmärkideks on tõsta

- regioonide sotsiaalmajanduslikku arengut
- regioonide konkurentsivõimet
- parandada elanike elukvaliteeti
- parandada piirkonna mainet.

Otsene eesmärk on kujundada Via Hanseatica atraktiivseks ning kaasaegset teenindust ja huvitavaid elamusi võimaldavaks turismiteeks ning väikeettevõtluse arenguvööndiks.

Projekti juhtpartner ja taotleja on SA Lõuna-Eesti Turism. Juhtkomiteesse kuuluvad Eesti, Läti ja Leedu regioonide maavalitsuste, riikide ministeeriumite, omavalitsuste, turismi- ja ettevõtlusühenduste ning ettevõtjate esindajad.

Kasusaajatena nähakse ettevõtjaid, kohalikke omavalitsusi ning kohalikke elanikke.

Projekti tegevused:

1. Ettevalmistavad tegevused

- trassi mõjuala ajaloolis-kultuurilise uuringu teostamine, mis saab aluseks läbiva teema ja idee (Imperial Post Road) määramiseks ja objektide valikuks turismiteele
- turu-uuring turismi sihtgruppide ja nende vajaduste määratlemiseks, pideva turuseire süsteemi väljatöötamine koostöös reisikorraldajatega
- VH arenguvööndi toimimise mudeli ja tootearenduskava koostamine ajaloolise uuringu ja turu-uuringu tulemuste põhjal (VH omadused, väärtused, kriitilised kohad, puudused, võimalused, ettevõtjate ja organisatsioonide koolitusvajadus, investeeringute vajadus, potentsiaalsed ettevõtlusvõimalused, võimalikud investitorid)

2. Turismiettevõtluse ja investeeringute aktiveerimine läbi koostöövõrgustiku välja arendamise
    - arenguvõõndi koostöömudeli väljatöötamine
    - rahvusvahelised seminarid (5) ja konverentsid (3)
    - koolitus trassi(de)ga tutvumiseks ja kogemuste vahetamiseks (Kaliningrad-Peterburi, Soome Kuningatee, South Baltic Arc)
    - osalemine teistes rahvusvahelistes võrgustikes (nt projektis South Baltic Arc)
  3. Ühtne marketing
    - Via Hanseatica kaubamärgi registreerimine
    - Via Hanseatica visuaalse identiteedi kujundamine ja avalikkusele tutvustamine
    - turismitoote andmebaasi koostamine
    - reklaammaterjalide valmistamine (trükkis 3 keeles 35 000 eks.)
    - ühise veebilehe väljaarendamine
    - VH suveniiride väljamõtlemine ja valmistamine
    - trassi tutvustusreiside korraldamine Eesti ja välismaa turismifirmadele ja ajakirjanikele
  4. Investeeringud infrastruktuuri
    - detailplaneeringu(te) koostamine, infrastruktuuri objektide ja puhkealade projekteerimine ja ehitamine (parkimis- ja puhkekohad, teetaskud, WCd)
    - ajaloolist postiteed iseloomustavate (puute)stendide paigaldamine muuseumides ja sõlmpunktides
    - infotahvliite ja viitade paigaldamine (viidad objektide juures, viidad trassile teistelt liikluskoridoridelt, jalgrattaturismi infosüsteemid ja -viidad raudteejaamades)
  5. Tootearendus
    - ettevõtjate koolitus ja konsulteerimine pidades silmas toote kui terviku omadusi (lühikoolitus karavani- ja kämpinguturismist, koolitus teatraliseeritud turismipakettide ette valmistamiseks, teeninduskoolitus jm)
    - teenindusettevõtete atesteerimine ja kaubamärgi kasutamiseks loa andmine
    - potentsiaalsete investeeringuobjektide reklaamimine
  6. Edasiste tegevuste planeerimine ja jätkuprojektide koostamine
- Projekti kestvus on planeeritud 3 aastat (2005 - 2007) ja projekti eelarve on ligikaudu 1 418 400 eurot.

VIA Hanseatica projektist oodatakse positiivset mõju eelkõige Ida- ja Kagu-Eesti turismimajandusele. Jõgevamaa omavalitsuste jaoks tähendab VH tegelikult üht lõiku Valga - Tartu - Jõhvi - Narva maanteest.

Ühise tegevuse tulemusena on kavas koostada Via Hanseatica turismialane teemaplaneering. Tulevane dokument on vajalik eelkõige turismimajanduses oluliste investeeringute jõudmiseks piirkonda. Kohalike omavalitsuste

vajaduste ja võimaluste selge määratlemine mõjub tulevastele investoritele (ettevõtjad, fondid) riske maandava tegurina.

pilt

Nostalgiline talvine Peipsi

KOKKUVÕTE

14. Ettepanekud kalanduse korraldamiseks Peipsi piirkonnas

Analüüsidest olemasolevat olukorda Peipsi kalanduses, kitsaskohti ja võimalusi on vajalik

- parandada järelvalve tööd tugevdades keskkonnainspektsiooni järelvalve võimalusi, kaasata piirivalve- ja politseitöötajaid. Kaitsta kalavaru teadliku ja haritud kaluri abil.
- koondada kalapüügi ja kalamajandusliku tegevuse korraldamiseks riikliku poliitika elluviimine ühte keskusse - luua Peipsi büroo asukohaga Jõgeva maakonnas.
- käivitada lähtuvalt rannakaluri kutsestandardist täiendõpe ning kalurite atesteerimine. Lubada kutselise kalurina töötada ainult kutsetunnistuse omanikul.
- aastal 2007 väljastada kalapüügiload ainult atesteeritud kaluritele
- aastaks 2007 vähendada kutseliste kalurite arvu kuni 50 %
- minna üle püügivahendite piirarvudelt püügikvootidele
- aastaks 2010 ehitada Jõgeva ja Põlva maakonda passistatud kalasadamad, rekonstrueerida lähtuvalt Euroopa Liidu nõuetest ja passistada veel kuni 3 sadamat.
- uuendada ja rekonstrueerida kuni 50 % kalapüügipaadidest
- propageerida aktiivselt ja toetada riiklikul ning omavalitsuste tasemel kalandusele orienteeritud puhkemajandusliku teenuse arendamist
- tugevdada ja aktiveerida kutseliste kalurite ühenduste tegevust . Kalurite ühendustel tegeleda kalurite koolitamisega, kalandusalase info levitamisega, projektipõhiste rahastamisvõimaluste otsimisega, projektide realiseerimisega ning projektitegevuse nõustamisega. Võtta tööle tegevjuht (- juhid) põhikirjaliste tegevuste realiseerimiseks.
- käivitada kahekeelse kutselistele ja harrastuskalastajatele orienteeritud ajalehe ilmumine, kas iseseivana, ajalehe "PeipsiRannik" leheküljena jne
- tihendada koostööd omavalitsustega kalandusega otseselt või kaudselt seotud ühisprojektide käivitamiseks
- investeerida senisest rohkem põhivahenditesse ja kinnisvarasse

Arengud

Jkr nr	Tegevus	Teostajad	Teostamise tähtaeg	Võimalikud finantseerijad
1.	Järelvalve tõhustamine	Keskkonnainspeksioon, Piirivalve, politsei	Jooksvalt	Riigieelarve KIK
2.	Administreerimine	Põllumajandusministeerium	2005	Riigieelarve
3.	Kutseliste kalurite koolitamine ja atesteerimine	Peipsi Alamvesikonna Kalurite Liit, Peipsi Kalurite Ühing	2005 -2007	Fondid , MTÜ-de vahendid
4.	Kutseliste kalurite arvu reguleerimine läbi atesteerimise ja seadusandluse	Ettevõtjad, Põllumajandusministeerium, Keskkonnaministeerium	jooksvalt	MTÜ-de vahendid, projektid
5.	Püügivahendite limiitidelt üleminek püügikvootidele	Keskkonnaministeerium Peipsi Alamvesikonna Kalurite Liit, Peipsi Kalurite Ühing	2006 -2007	Riigieelarve
6.	Kalasadamate väljaehitamine (Omedu..... kokku 5 euronõuetele vastavat kalasadamat)	Ettevõtjad, omavalitsused	2009	Fondid, ettevõtjad, Eesti riik
7.	Kalapaatide ja püügitehnika uuendamine	Ettevõtjad	jooksvalt	Ettevõtjad, fondid
8.	Kalurite ühenduste tegevuse aktiveerimine	Peipsi Alamvesikonna Kalurite Liit, Peipsi Kalurite Ühing	jooksvalt	Ettevõtjad
9.	Kalandusest vabaneva tööjõu ümberõppe korraldamine ning alternatiivsete tegevuste käivitamine	Omavalitsused	Jooksvalt	Fondid KOV Riigieelarve
10.	Infoleviku tõhustamine	Põllumajandusministeerium MTÜ-d	jooksvalt	Fondid, riigieelarve
11.	Harrastuskalapüügi ja sellele toetava puhkemajanduslike tegevuste väljaarendamine	Omavalitsused, ettevõtjad	jooksvalt	Fondid, ettevõtjad

PEIPSI KALANDUSE ARENGU VISIOON AASTAKS 2010

Aastal 2010 püüab Peipsi, Pihkva ja Lämmijärvel kuni 300 kutsetunnistust omavat kutselist kalurit kaasaegsete kalapüügipaate ning moraalselt ja füüsiliselt uuendatud püünistega. Kalapüügist saadav tulu võimaldab elada keskklassi tasemel. Kalasaak tuuakse maale passistatud sadamates ja veterinaar- ja toiduameti tunnustatud kalavastuvõtupunktides.

Ettevõtjad koostöös omavalitsustega on arendanud välja kutseliseks kalapüügiks, kalatöötlemiseks ning kalandusega seotud alternatiivtegevusteks vajaliku infrastruktuuri (nõuetekohased reoveepuhastid, teed jne). Peipsi äärde on jõudnud e-ühiskond.

Püütud kala töödeldakse maksimaalselt lõppproduktiks Peipsi ääres. Peipsi ääres kaubandusketis müüakse siseturule orienteeritud piirkonna kalatooteid ("Koha kasepää kastmes", "Kallaste grilltint" jt

Väikesed kalapüügi- ja kalatöötlevad ettevõtjad on ühinenud ja väärtustavad ühistulist tegevust.

Välja on arendatud harrastuskalapüügiks erinevad teenusepaketid. Turismi ja puhkemajanduse osa on tööhõives oluliselt kasvanud. Peipsi kalandusel on oma tunnusmärk (logo), millega on varustatud kõik kala ning kalandusega seotud tooted, töövahendid jne.

Rannaelanikule on säilitatud tema oluline elulaadi osa - võimalus püüda 1 harrastusvõrguga.

Peipsi kalandust kui tervikut administreerib Peipsi büroo asukohaga Jõgevamaal.